

ספר

משנה ברורה

והוא פירוש יפה ומנופה על

שולחן ערוך אורח חיים

אשר חיבר הרב הגאון, רבן של כל בני הגולה

מו"ה יוסף קארו זצ"ל

עם חידושי דינים שהשמיט הגאון הנ"ל והמציאם

הגאון מו"ה משה איסרליש זצ"ל

עם נושאי כליהם הלא המה:

באר הגולה מהגאון מו"ה משה רבקה זצ"ל מוילנא

באר היטב מהרב המובהק מו"ה יהודא אשכנזי זצ"ל, דיין טיקטין

שערי תשובה מאת הגאון מו"ה חיים מרדכי מרגליות זצ"ל

וביאורי קראתיו בשם משנה ברורה, יען כי מתוכו מחבר דברי השולחן-ערוך, כל דין ודין בטעמו ונימוקו מגמרא ופוסקים, ולא יהיה כספר החתום. גם יקובץ בו כל הדינים וההלכות והביאורים המפורסמים בספרי האחרונים מפרשי השולחן-ערוך המפורסמים (כמו מאליה רבה ופרי"מגדים וברכ"י וסוף ומאמר מרדכי ורבות כהנה), אשר היו הרבה מהם אחרי הבאר היטב ולא הובאו בשערי-תשובה כי אם מעט מזעיר באיזה מקומות. כל אלה חוברו פה, והכל כלשון צח וקל ובסדר נכון, בעזר השם:

גם תחת המשנה ברורה הנ"ל פתחתי שער רחב עם פרחים וציצים מצוינים, ושמו נאה לו שער הציון, כי בו יציין על כל דיבור ודיבור לדעת מבטן מי יצאו הפנינים האלו:

כל אלה חברתי בעזר השם יתברך החותן לאדם דעת

ישראל מאיר רבי אריה זאב הכהן ולה"ה, מעיר ראדין

כרך ראשון

הוצאה חדשה באותיות מרובעות, פיענוח ראשי-תיבות והגהה מדוקדקת

הוצאת ח. וגשל בע"מ ירושלים

שנת תשנ"ו לפ"ק

א (א) "ברכת התורה צריך (ב) (ג) ליזהר בה (ד) מאד: ב יצריך לברך בין למקרא בין למשנה בין לגמרא: הגה (ג) בין למדרש (טור): ג (ד) *הכתוב (ו) בדברי-תורה *אף-על-פי שאינו קורא,

שערי תשובה

באר היטב

לבהכ"נ כגון שמפסיק בינו וחובות עובדי-כוכבים וכיוצא, וכיון שמתירא שמה יעכבו הצבור שפיר הוא יכול לקרות בלא תפילין וכמ"ש בלבוש סי' נח דהא דאמרנן כאלו הוא מעיד שקר היינו במזיד כו' ע"ש. ואפשר דאע"פ שיכול ללבוש תפילין בשעת קריאה ולתולצן קודם הליכה לבהכ"נ לא יעשה כן שלא ירבה בברכות. ומ"ש בבה"ט לקמן בשם הע"ת ליתא וכמ"ש בא"י שם בשם ה"ל"ה והנ"ץ ע"ש. וכלא ציצית דאי יכול לקרות אע"פ שכתב המג"א ס"ס כ"ד בשם הוזהר דגם בציצית הו"ל כמעיד שקר נראה דהיינו כשקורא פ' ציצית ג"כ, אי נמי כיון שהוא לבוש טלית-קטן לית לן בה. ועיין לקמן סימן סו אם שכן כו' דבציצית לא אמרנן דהוי כמעיד כו'. ועיין בא"י שכתב כשמשכים קודם אור הבוקר כדלקמן סי' מז לא יאמר בשכמל"ו דאינו אלא סידור דברים, ולא כמג"א, וכן מה שאמרים קודם ישתבח ובתורתך כו' אין לומר בשכמל"ו, והנה אנו נהגין לומר בק"ש קטנה בשכמל"ו, ומה שכתב דלא כמג"א נראה דגם המג"א מודה בקודם אור הבוקר רק דמיירי שהגיע זמן ק"ש, דאין בכך כלום שיאמר אע"פ שאין מתכוין לצאת עד שיאמר אותם עם הברכות, מ"מ כיון שאין פסידא אם יאמר עכשיו טוב לאמרה דזמנין דמתרמי אונסא ועבר זמן ק"ש בעת האמירה בברכות, ואע"פ דהשתא אין מברך לצאת מ"מ מרית קצת, דהא איכא מ"ד דמצוות איצ כוונתה כמ"ש לקמן סי' ס ע"ש. משא"כ אם הוא קודם אור היום אפשר שגם המג"א מודה כיון שאינו רק סיפור דברים א"ל אחריי בשכמל"ו. ואפשר דמ"מ שפיר אומרים אותו לפי מה שמבואר בפוסקים דאף בשכמל"ו הוא קבלת יי' מלכות שמים אלא שאינו כ"כ כמו פסוק ראשון המפורש בתורה, עיין בלבוש, א"כ גם בסיפור דברים 'אשרינו שאנו משכימים' כו' שפיר נקטינן גם מה שאמרים בשכמל"ו, וכן המנהג שאפילו המתפללים בבוקר השכם ואמרים ק"ש קטנה קודם עמוד-השחר אע"פ מסיימים בה בשכמל"ו:

[ח] ליזהר. עבה"ט, ועיין בשאגת-אריה סי' כד שהוכיח דברכת התורה דאורייתא, ושם בס"י כה כתב רמ"מ אם נסתפק אם אמר ברכת התורה אם לא לא יברך אלא

ביאור הלכה

משנה ברורה

בזה. עיין במשנה ברורה שכתב דלא יכריז לצאת אלא-אם-כן יראה וכו'. ונראה לי דאפילו אם הוא משער שהצבור לא יעברו זמן קריאת-שמע דהנ"ץ, אך הוא ירא שיעברו זמן קריאת-שמע לפי החשבון שמושבין מעמוד-השחר [כידוע שיש רעות בפוסקים אם מחשבין הזמן קריאת שמע דהוא עד ג' שעות מצת עמוד-השחר ואם מחשבין הזמן קריאת שמע דהוא עד ג' שעות מצת עמוד-השחר וכו']. יכריז לצאת עתה כמבואר לקמן בסימן נח במשנה ברורה סעיף-קטן ד'. יכריז לצאת עתה ידי קריאת-שמע, דלא מיבעי לדעת הפוסקים דחושבין מעמוד-השחר דשפיר עבד, ואפילו לדעת הפוסקים דחושבין מהנ"ץ גס-כן יש לסמוך על דעת הבית-יוסף והרמ"א והאליה רבה מסכים עמהם, דאפילו אם הצבור לא יעברו זמן קריאת-שמע אף-על-פי-כן מותר לכריז לצאת בזה, עיין בבית-יוסף:

* הכותב בדברי-תורה. עיין במשנה ברורה במה שכתבתי "ולענין מעשה וכו'", הלא המה ה"י ומגן-אברהם והג"א כולם הסכימו דהוי כהרהור, ואף דהפרי-מגדים מצדד דצריך לברך, היינו משום דהוא מצדד בסימן סב דלדינא כהרהור כדבור דמי מדאורייתא, ודלא כפרי חדש, אבל לפי מה שהבאנו שם בסימן סב דכמעט כל הראשונים והאחרונים סוברים דהרהור לאו כדבור דמי מדאורייתא, בוודאי הדין עם ה"י ומגן-אברהם: * אף-על-פי שאינו קורא. ואם

סוברים דברכת התורה הוא מן התורה, וידוע שעונש מי שאינו מברך על התורה גדול מאד. אך אם נזכר זה לאחר התפלה שכבר בירך ברכת 'אהבה רבה', אפשר דיש להקל בזה אפילו אם לא למד תיכף לאחר התפלה [פמ"ג בפתיחה]. ואם יכול לבקש מאחר שיוציאונו בברכת התורה, או שיכוין לכתחלה בברכת 'אהבה רבה' לפטור וללמוד תיכף לאחר התפלה, מה טוב, ובפירט לפי מה שמצאתי אחר-כך בספר מאמר-מרדכי שמביא בשם הלבוש ועולת-תמיד גס-כן דהוא מדרבנן, בוודאי צריך ליזהר לכתחלה לעשות כן. וברכת התורה בצבור, לכולי עלמא דרבנן משום כבוד הצבור, שהי כבר בירך בשחרית [אחרונים]: (ב) מאד. שלא ללמוד עד שיברך. ויברך אותה בשמחה גדולה, דמצינו שאמרו חז"ל: "על מה אברה הארץ, ויאמר ה' על עזבם תורת", ואמרו חז"ל שדבר זה נשאל לנביאים על מה אבדה הארץ, שישאל היו עוסקים בתורה, ומצינו שכל זמן שהיו עוסקים בתורה ויתר הקדוש-ברוך-הוא על עוונותיהם, ולכן לא ידעו על מה אבדה; והקדוש-ברוך-הוא הבוחן לבבות ידע כי אף-על-פי שהיו עוסקין בתורה לא היו עוסקין לשם לימוד התורה אלא כמו שלומדין שאר חכמות, ולכן לא בירכו ברכת התורה, שלא היחה התורה חשובה בעיניהם, ולכן לא הגינה. ולכן צריך ליזהר מאד וליתן הודאה על שבחור בנו ונתן לנו כלי חמדתו. גם אמרו חז"ל, שאינו זוכה חס ושלום להיות לו בן תלמיד-דחכם עבור זה שאינו נזהר בברכת התורה: (ג) בין למדרש. והמתחר (ג) גס-כן מודה בזה, אלא דסבירא ליה דהוא בכלל מקרא: ג (ד) הכותב. סבירא ליה דכתיבה עדיף מהרהור, והטעם יש אומרים משום (ד) דעביד מעשה, ויש אומרים, (ה) דדרך הכותב להוציא תיבות מפיו בשעת הכתיבה. וכל זה בכותב ספרים לעצמו דרך לימודו ומבין מה שהוא כותב, אבל (ו) סופר המעתיק ואינו מבקש להבין אין צריך לברך דאין

שער הציון

(ה) וכן כתב פרי חדש וחי"אדם ודרך-החיים: (ב) שאגת-אריה ודרך-החיים: (ג) פרי חדש: (ד) לבוש: (ה) תלמידי רבינו יונה וחי"אדם: (ו) אחרונים:

ד האגור
בפרק ג'
ז' המכבדים בפרק ז'
מחלה
(*) וכתב הראשון חזקוני
שם אומרים לעולם
דברי תורה וכן הוא
נחמה אשכנזי ופלאיניא

צריך לברך: ד' * מהמהרהר בדברי-תורה (ה) אינו צריך (ג) [ג] לברך: והוא הדין (ו) דיכול
(ז) לפסוק דין בלא נתינת טעם לדבריו (ר"ן פרק קמא דשבת ופרק כל הצלמים כתב דהוי כהרהור):
ה הברכות התורה: 'אשר קדשנו במצוותיו וציונו (ח) 'על דברי תורה' (ט) והערב נא' וכו'
(י) 'אשר בחר (ז) בנו': ו' 'אומר 'והערב' עם (ס) (יא) וי"ו: הגה ויש אומרים בלא וי"ו וכן נהגו

נחמה אשכנזי ופלאיניא * דפסחים ופרק קמא דשבת בשם רבינו תם חזקוני בפרק פורק קמא דברכות.

שערי תשובה

באר היטב

ספרים לעצמו דרך לימודו ומבין מה שהוא כותב, אבל סופר שמעתיק ספר ואינו מבקש להבין מה שהוא כותב אי"צ לברך, והיה אם כותב איגרת שלומים אף שכותב איזה פסוקים אי"צ לברך, מ"א וט"ז: (ג) לברך. דהרהור לאו כד"ר, לפי"ז יש ליהדר לאותן לומדים בעיון מתוך הספר שיזהר להוציא קצת ד"ת בפה אחר הברכה: (ד) בנו. כתב באגרת הרמב"ם דגם הגר יוכל לברך כן, מ"א ע"ת. וצ"ל ולומדי תורתך לשמה, כ"ח ושכנה"ג. ויכוין להתפלל על בניו שיהיו לומדים וכן כולא ניגע לריק ולא נלד לבהלה: (ה) וי"ו. דברכה אחת היא, דאלו היתה ברכה בפ"ע היתה פותחת בברוך. ואע"ג דסמוכה לחברתה היא מ"מ כיון דברכות קצרות הן ה"ל לפתוח בברוך מידי דהוי אברכת הבדלה שפותחת בברוך אע"פ שהן סמוכות כיון שהן קצרות, והיי"א ס"ל דשאני ברכות הבדלה שאינן סמוכות שאם רצה אומר כל א' בפ"ע, עמ"א:

משנה ברורה

זה לימוד, וכל-שכן אם כותב איזה פסוק באגרת הרשות לדבר צחות אין צריך לברך, כיון שאינו מתכוין ללמוד. ולענין מעשה (ז) הסכימו האחרונים שלא לסמוך על דעת המחבר לברך על הכתיבה לבדה בכל גווני, שהרי מכל מקום אינו רק מהרהר בדברי-תורה, אלא ראוי לכל כותב בדברי-תורה שיוציא מפיו קצת חיבות, להינצל מברכה לבטלה, אם אינו אומר פסוקי ברכת כהנים או ברייתא דאלו דברים אחר הברכה כמו שנוהגין: ד' (ה) אינו צריך. דהרהור לאו כדבור דמי. ולפי זה יש ליהדר לאותן (ס) הלומדים בעיון מתוך הספר שיזהרו להוציא קצת דברי-תורה בפה אחר הברכה, אם אינו אומר פסוקי ברכת כהנים או שאר דברי-תורה אחר הברכה כמו שנוהגין: (ו) דיכול וכו'. נראה, דוקא לפסוק דין בין בעלי-דינין, דאינו דרך לימוד, אבל ללמוד דין בספר בלי טעם, מברך, דלא גרע מכותב [מטה-יהודא בסי' זה]: (ז) לפסוק. שהטעם שהוא עיקר הדין אינו אלא מהרהר בלבו. והגרי"א בביאורו חולק על זה וסבירא ליה דלא גרע זה מהקורא מקרא בלבו דצריך לברך, ואפילו בהרהור לבד מחמיר שלא להרהר כל-זמן שלא בירך ברכת התורה. ולכולי עלמא מותר לעשות איזה פעולת מצוה קודם ברכת התורה, אף-על-גב דבעת מעשה בוודאי הוא מהרהר בדין הזה, אפילו הכי מותר, דכל שאינו מתכוין ללימוד אין צריך ברכה [הגרי"א לקמן בסי' ז' (ה) על דברי תורה. ומנהג מדינותינו לומר "לעסוק בדברי תורה". גר יכול לומר ברכת "אשר בחר בנו" [אחרונים]: (ט) והערב נא. ויש

אשר בחר בנו שהיא מעולה שבברכות, זה דלא כמ"ש בשם פרי"ח ויד-אהרן. אך במח"ב דעתו דשם וא"ת עריך ובספק לא יהויר ויברך, והביא ראיה מלשון הרמב"ם וכתב שכל במטה-יהודה ע"ש. ועיין בברי" דאפילו להפוסקים בסתמא חזר ומברך מ"מ באשה אע"פ שגם היא מברכת בה"ת, אם נסתפק אינה חוזרת לברך שנית ע"ש: [ג] לברך. עכ"ה. ולקמן מבואר דלענין בה"ת אי"צ שילמד מיד ופשיטא דהרהור ברי"ת ע"פ"ס לא מקרי הפסק, ואפשר כוונתו שאם לא יוציא בפה ד"ת מיד אחר הברכה יש לחוש שמא אעפ"י שעתה הוא יושב ומתהור, שמא יארע ענין שיצטרך להפסיק בשיחה ולכן יש לו להוציא בפה קצת דברי-תורה מיד אחר הברכה. ועיין בהלקיט ח"ב סי' קנט שכתב: השומע ד"ת צריך לברך כיון דשומע כעונה עריך מהרהור וגם שהמברך לא הפסיק שוהי כל היום חל עליו חובת לימוד ובה"ת אי"צ ללמוד מיד ע"ש. ועיין במח"ב שכתב ליישב מההיא דסי' קמ"א דהעולה לתורה יקרא בנחת עם הש"ץ שלא תהיה ברכתו לבטלה ע"ש ובט"ז ונפ"ח ושאלות-יעב"ץ ח"א סי' עה ובהגה"ק יק"ן אהרן סימן ס', ונראה להחמיר שאף שאינו רוצה ללמוד בעצמו

ביאור הלכה

הוא כותב ומעתיק וכוונתו רק כדי להוריה ממון, אפשר דאפילו בקורא התיבות גס-כן אין צריך לברך, דאין זה בכלל לימוד. ועיין בסימן לח במגן-אברהם סעיף-קט"ז. ולפי זה אפילו אם הוא שכיר לכתוב סת"ם, דינא הוא דצריך לקרות בפיו הדברים שכותב, אפשר דאין לו לברך על זה ברכת התורה. ועיין בט"ז שכתב דאפילו לדעת המחבר דכתיבה היא כדבור, אם פעולתו הוא רק כדי להוריה ממון אין זה בכלל לימוד: ויש לדחות, דשם כיון שכוונתו הוא רק כדי להוריה אין נחשב הכתיבה לכבור, מה שאין כן בדבור ממש אפשר דלא נפקא מכלל דברי-תורה בכל גווני, וצריך עיון. ולענין מעשה יש להחמיר אם השכים בבוקר לכתוב סת"ם, לברך ברכת התורה מתחלה ולאמר אחר-כך הפסוקים שנוהגין: * מהמהרהר בדברי-תורה וכו'. עיין בביאור הגרי"א שמקשה על זה, דהלא הרהור בתורה הוא גס-כן מצוה, כדכתיב "והגית בו יומם ולילה"; ובשם-מאדס רצה לדחות הקושיא, ועיין בבגין עולם שמשגי על הנשמת-אדם ומסכים להגרי"א. אמנם מה רמשע שם מניה דלהגרי"א הרהור בתורה הוא כדבור ממש, ומחמת זה כתב שם דמה שכתב הרמ"א בסימן סח דמי שלומד על-ידי הרהור וכו' לית ביה איסורא וכו', הוא אזיל לשיטתו בכאן דמסכים בהג"ה להמחבר דאפילו בתורה הרהור לאו כדבור דמי, מה שאין כן לשיטת הגרי"א יהיה איסורא אפילו על-ידי הרהור, דחשיב הפסק בברכות קריאת שמע. ולעניות דעתי לא כיון יפה, דגם הגרי"א מודה דאפילו בתורה הרהור לאו כדבור, אלא דסבירא ליה דגם ההרהור הוא מצוה בדכתיב "והגית בו יומם ולילה", וכן משמע לשונו להמעיין בו היטב. ועוד ראיה ברורה לדברי, דאי לא הכי מאי מקשה הגמרא בשבת ק"ז ע"א מי אמר רבי יוחנן הרהור לאו כדבור דמי והא אמר רבי יוחנן בכל מקום מותר להרהר בדברי-תורה חוץ מבית-המרחץ וכו', (התם) [הכא] נמי כתיב "ולא יראה בך ערות דבר" וכו', הלא לענין דברי-תורה לכולי עלמא הרהור כדבור, ואס-כן אפילו אם "ולא יראה" קאי על זה, גס-כן הרהור

מדקדקין להוסיף "וצאצאי צאצאינו", כי כל מי שהוא תלמיד-חכם ובנו ובן-בנו תלמיד-חכם, שוב אין התורה פוסקת מזרעו, שנאמר "לא ימוש מפדך וגו'"; ואין צריך לכך, כי בכלל "וצאצאינו" הוא גס-כן בני בגים [מ"א]: (י) ואשר בחר. ותמיד תהיה תפלת האב והאם שגורה בפיהם להתפלל על בניהם שיהיו לומדי-תורה וצדיקים ובעלי מדות טובות. ויכוין מאד בברכת אהבה רבה ובברכת התורה בשעה שאומרים "ונהיה אנחנו וצאצאינו" וכן כשאומר בובא לציון "למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה": י' (יא) וי"ו. דברכה אחת היא, דאלו היתה ברכה בפני עצמה היתה פותחת בברוך, ואף-על-גב דסמוכה לחברתה היא, מכל מקום כיון דברכות קצרות הן הוי להו לפתוח בברוך, מידי דהוי אברכות הבדלה שפותחות בברוך אף-על-פי שהן סמוכות כיון שהן קצרות. והיש-אומרים סבירא ליה דשאני ברכות הבדלה שאינן סמוכות, שאם רצה אומר על כל אחד

שער הציון

(י) הסי' ומגן-אברהם והגרי"א: (ס) ט"ז:

(רמב"ם פ"ז מהלכות תפלה ורשב"א בשם המאור ואבודרהם). אבל (יב) יותר טוב לומר (ו) [נ] בוי"ו: ***ברכת**
(ג) 'אהבת עולם' (יד) ***פוטרת ברכת התורה** (טז) ***אם למד** (יז) (טז) **מיד בלי הפסק**;
ח (יז) ***ישיש להסתפק אי סגי בקורא** (ט) **קריאת שמע סמוך לה מיד בלי הפסק, ולכן** (יח) **יש**
ליזהר לברך ברכת התורה קודם 'אהבת עולם': ט **יש אומרים** (יט) **שאם הפסיק בין ברכת**

שערי תשובה

באר היטב

רק שומע מאחר שלומד ושונק שיכרך ברכת התורה קודם ולא דמי להרחוק
 כלבד: [ו] בוי"ו. עבה"ט. ובש"צ כתב טעמא להאריי ו"ל שכשהיה שומע מפי
 אחרים היה עונה אמן, לפי שיש חומר משני צדדים או בביטול עניית אמן או
 כעניית אמן לבטלה, ולפי שע"כ [צריך] להכריע לצד אחד הכריע דעתו הקדושה
 והרחבה להך צד דשתי ברכות הם ועונה אמן, משא"כ כשהיה אומר ברכת

ווא פוטרת לימוד של כל היום. ודוקא בברכת אהבה רבה צריך ללמוד
 מיד דלא הוי עיקר ברכה לברכת התורה אלא לק"ש איתקן, אבל ברכת אשר בחר בנו וברכת לעסוק בתורה שנתקנו עיקר לברכת התורה היא פוטרת
 כל היום, ר"י ועט"ז: (ס) ק"ש. ד"ל דק"ש הוי כדברי תפלה, וכ"י הוכיח סברא זאת מדאיצטריך הירושלמי לפסוק והוא ששונה על אחר ר"ל אם

ביאור הלכה

משנה ברורה

אסור; אלא ודאי כמו שכתבנו, ודוק: *** ברכת אהבת עולם וכו'.** עיין
 במשנה ברורה. ועוד נפקא-מינה למי שאינו רגיל ללמוד שרצה ללמוד
 תיכף אחר ערבית, דאינו צריך לברך אפילו לדעת המחבר לקמן בסעיף י
 לפי מה שכתב המגן-אברהם שם דמחמיר בהפסק במי שאינו רגיל
 לחזור על לימודו: *** פוטרת.** עיין במשנה ברורה. ומדברי תלמידי
 רבינו יונה שם משמע לכאורה דאם יודע בוודאי שלא כיון, או כגון
 שזכר שלא אמר ברכת התורה עד אחר שאמר אהבה רבה, אין אהבה
 רבה פוטרת; אבל מדברי הרא"ש שם לפי מה שהסביר סכרת הירושלמי
 שמצריך לשנות על אחר, לכאורה אין לחלק בזה. אך ראה זה מצאתי
 אחר-כך בפרי-מגדים בסיומן ג"כ, דאם רוצה יוכל לכוין בפירוש בברכת
 אהבה רבה שלא לפטור לברכת התורה, דבזה לכולי עלמא אינו יוצא
 אפילו למאן דאמר מצוות אינן צריכות כוונה, עיין שם. ולפלא שלא זכר
 הפרי-מגדים כלל דברי תלמידי רבינו יונה הנ"ל: *** אם למד מיד.** עיין
 במשנה ברורה בשם הלבוש. אחר-כך מצאתי ביותר מזה בספר אור זרוע
 הגדול, ודוקא אם הפליג בעסקיו בין ברכת אהבה רבה ללימוד, מיהו,
 כל עניני תפלה וגם שהולכים אחר ספריהם להביאם לבית-המדרש אין
 זה הפסק, עד כאן לשונו. ונראה דדוקא אם לא הפסיק בריבוי, אבל אם
 הפסיק בריבוי שלא מענינו, גם להאזין זרוע יחזור ויברך: *** ויש**
להסתפק. עיין במשנה ברורה. ונראה לי שאם נצטרף לזה עוד שישן
 ביום שנת קבע, לכולי עלמא יש לסמוך על זה ולברך, כי בלאו הכי
 כמעט כל הפוסקים מצריכין בכל אחד לחזור ולברך. אחר-כך מצאתי

(ו) בוי"ו. כי בזה יצאנו ידי כל הדעות, אבל אם תאמר בלא וי"ו הוי
 הערב גא ברכה בפ"ע והוי הפסק לאותה דעה שס"ל ברכה א' היא.
 והאריי ו"ל היה אומר שברכה בפ"ע הוא והיה עונה אמן אחר לעסוק
 בד"ת ואפ"ה היה אומר והערב בוי"ו, ספר נגיד ומצוה וכ"כ היד-אהרן
 דלא כפרי"ח ע"ש. ובלי"ח אות פג כתב לענות אמן אחר לעסוק בדברי
 תורה ספיקא הוי, עיין בשכנה"ג ובחשוכות מטה-יוסף ח"ב סימן ס: (י) מיד.
 מיד דלא הוי עיקר ברכה לברכת התורה אלא לק"ש איתקן, אבל ברכת אשר בחר בנו וברכת לעסוק בתורה שנתקנו עיקר לברכת התורה היא פוטרת
 כל היום, ר"י ועט"ז: (ס) ק"ש. ד"ל דק"ש הוי כדברי תפלה, וכ"י הוכיח סברא זאת מדאיצטריך הירושלמי לפסוק והוא ששונה על אחר ר"ל אם

בפני עצמו, על הנר ועל הכשמים: (יב) **יותר טוב וכו'.** כי
 בזה יצאנו ידי כל הדעות, אבל אם תאמר בלא וי"ו הוי "הערב
 נא" ברכה בפני עצמה והוי הפסק, לאותה דעה שסבירא לה
 ברכה אחת היא, וכן נוהגין כהיום (ט) לומר "והערב" בוי"ו.
 ולענין עניית אמן אחר "לעסוק בדברי תורה" יש דעות בין
 האחרונים, ורוב (י) **האחרונים** מצדדים שלא לענות אמן,
 ונכון שיכרך המברך ברכה זו בלחש: **(יג) אהבת עולם.**
 נקט "אהבת עולם" לפי מה שפסק לקמן בסימן ס סעיף א,
 אבל להרמ"א שם אומרים "אהבה רבה" בשחרית. ופשוט
 דהוא הדין בברכת "אהבת עולם" בערבית גם-כן שפוטרת,
 דיל בחר טעמא; ונפקא-מינה לענין אם עבר וישן שנת קבע
 על מטתו קודם, לדעת המחבר לקמן בסעיף יא דשנת קבע הוי
 הפסק, ואפילו לפי המנהג שנהגין כדעת היש-אומרים שם
 להקל, מכל מקום טוב יותר שיכוין בברכת "אהבת עולם"
 לפטור, לצאת ידי דעת רוב הפוסקים המחמירין בזה, כמבואר
 לקמן במשנה ברורה, עיין שם. ועיין בביאור הלכה עוד נפקא-
מינה: (יד) פוטרת. שיש בה מעין ברכת התורה: "ותן בלבנו
 ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים וכו'". ולכאורה מדסתם
 משמע דאפילו לא כיון בעת הברכה לפטור בזה ברכת התורה

סגי, ועיין בביאור הלכה: [טז] **אם למד.** דברכת "אהבה רבה" (יב) כיון דנתקן העיקר לקריאת שמע לא מתחזי לשם ברכת
 התורה אלא בשונה מיד. וכתב הלבוש שאף אם התפלל וסיים התפלה אינו נקרא בזה הפסק, כיון שאחר-כך למד מיד:
 (טז) **מיד.** אפילו מעט לשם מצות לימוד, ואז שוב לא יצטרך לברך (יג) כל אותו היום אפילו הפסיק ועמד וחזר ללימודו, על
 דרך שיתבאר לקמיה בברכת התורה: **ח** (יז) **יש להסתפק.** דיש לומר (יג) דקריאת שמע הוי רק כדברי-תפלה כיון שאינו
 אומר זה לשם לימוד. ועיין בביאור הגר"א שהוכיח בפשיטות דאין קריאת שמע מועיל לזה. אחר-כך מצאתי גם-כן בספר
 אליהו רבא שהביא כן מהרבה פוסקים ופסק כן להלכה. ונראה דאם קרא קריאת שמע לאחר זמן קריאת שמע דהוי כקורא
 בתורה, אפשר דלכולי עלמא אין צריך לחזור ולברך אפילו אם לא למד אחר-כך מיד: (יח) **יש ליזהר.** דשמא (יד) ישכח
 ללמוד תיכף לאחר התפלה: **טז** (יט) **שאם הפסיק.** טעמם, דדוקא ב"אהבה רבה" דלא הוי עיקר ברכה לברכת התורה, אז
 אינו פוטר אלא-אס"כ למד מיד בלי הפסק, אבל ברכת התורה פוטרת כל היום (טז) אפילו לא למד אחר תפלת שחרית עד חצי
 היום, ולא דמי לכל הברכות שאסור להפסיק בין הברכה להמצוה, כמו שכתוב סימן רז, דשאני הכא (טז) דמצוה להגות יום
 ולילה ואס"כ לעולם ליכא היסט הדעת. אבל (יז) רוב האחרונים חולקין על המחבר דמסכים לדעת היש-אומרים הזה, דלא
 כתב המחבר רק "והנכון וכו'", וסבירא להו דדין ברכת התורה כמו בכל ברכת המצוות או הנהגין דצריך לחזור ולברך אם
 הפסיק תיכף אחר הברכה אף אם יודע בבירור שלא הסיח דעתו, דכיון שלא התחיל עדיין בהמצוה אין לה אחר-כך על מה
 לחול, וכן הסכים הפרי חדש והגר"א וכן העתיק החי"אדם להלכה. ומכל מקום נראה לי, דכיון שיש פוסקים שסוברין דאין
 צריך לחזור ולברך, יותר טוב אם אירע לו שהפסיק אחר ברכת התורה שיכוין אחר-כך בברכת "אהבה רבה" לצאת בזה ידי

שער הציזון

(ט) חיי-אדם: (י) המטה-יהודא ופרי-מגדים ודרך-החיים: (יא) הרא"ש: (יב) לבוש ומגן-אברהם: (יג) בית-יוסף: (יד) גם אפשר דכוונת השולחן-ערוך אם
 אין דעתו ללמוד מיד: (טז) מרדכי: (טז) מגן-אברהם: (יז) הרש"ל ודרכי-משה וכו':

כ בתיווסף
הרמב"ם ל הרא"ש
ור"י בשם רבינו
מ טור בשם תשובת
אביר הרא"ש ג אגור
בשם אביר ד בית יוסף
ע שם פ מור בשם
אביר ותשובות כלל ד

- התורה ללימודו אין בכך כלום, יוהנכון שלא להפסיק ביניהם. (פ) וכן נהגו לומר פרשת
(פא) ברכת כהנים סמוך לברכת (ט) התורה: ל"א הפסיק מללמוד ונתעסק בעסקיו, (פב) כיון
→ שדעתו (י) לחזור ללמוד לא הוי הפסק, והוא הדין (פג) לשינה (פד) ומרחץ ובית הכסא דלא
הוי הפסק: ל"א שנת קבע ביום על מטתו הוי הפסק. יוש אומרים דלא הוי הפסק, (פה) וכן
(יז) נהגו: יב "אף אם למד (כו) בלילה, הלילה הולך אחר היום (כו) שעבר ואינו צריך לחזור
ולברך כל זמן (כח) שלא (יט) וכן ישן: ל"ג *המשכים קודם אור היום ללמוד (כט) מברך ברכת
→

התורה

שערי תשובה

באר היטב

למד מיד, הלא בלא"ה לומד תורה במה שקורא ק"ש, אלא ודאי דלא
הוי כר"ת: (ט) התורה. ומותר לאמרו אפילו קודם אור הבוקר, ודלא
כהרש"ל שאוסר מטעם שאין נשיאת כפים בלילה, דמטעם לימוד אנו
אומרים אותו ולא מטעם נשיאת כפים, מ"א: (י) לחזור וללמוד.
משמע דמי שאין דרכו ללמוד ונמלך ללמוד צריך לברך, מ"א. וט"ז פסק
דאפילו מי שאין דרכו ללמוד אין צריך לברך ע"ש ועיין פרי"ח ומ"ש
עליו הידיאהרן: (יז) נהגו. ול"ח כתב שרבו מהר"י גינצבורג נהג לברך
כשישן ביום, מ"א: (יט) ישן. אם ניעור כל הלילה, כשמאיר היום צריך

התורה לעצמו לא רצה להכניס עצמו בתורה זה להכריע בפלוגתא כיון דאפשר
לצאת ידי שניהם, והיה אומר והעצב נא כיון שהיא מילתא דשויה לחרייהו. וכי
שאפשר גם דעת הרמ"א כן עיין שם והוא נכון: [יז] ישן. עבה"ט ועיין במג"א
ט"ז תצד. וכתב כבד"י בשם מהר"י זי"ן בתשובותיו שערי שו"ע כח"י: הקם
באשמורת ולומד וחזר לישן על מטתו שנת קבע, כשיקום יברך שנית כל
הברכות וגם ברכת התורה, אבל שנת עראי לא הוי הפסק ע"ש וכ"כ פרי"ח; אך
כתב שאם קם אדעתא שלא לישן ותקפתו שינה באמצע לימודו א"צ לחזור
ולברך ע"ש. ועיין בש"צ שבמטה יהודה כתב ע"ז דר"ל אטילו ישן שנית בקבע
על מטתו כיון שלא היה דעתו כן מתחלה לא חשיב אלא כשנת עראי ע"ש, וכתב
עד שמדברי המקובלים מהר"ש מורחי שכתב לענין הברכות דאפילו רוצה
לחזור ולישן אין בכך כלום וה"ל כישן ביום, נראה מדבריו דכשחזר לישן א"צ

לברך בקומו ברכת התורה פעם כ' ע"ש, ונראה טעמו דמסתמא בדעתו לפטור עצמו

משנה ברורה

ביאור הלכה

ברכת התורה, וילמד מעט תיכף אחר שסיים תפלתו. ועיין
בביאור הלכה: (כ) וכן נהגו. הטעם בשלשה פסוקים, שרצו
לסדר כדרך הקורא בתורה, ונקטו אלו משום שיש בהן ברכה.
ומותר לומר (יט) אפילו קודם אור הבוקר, דלא כיש מחמירין
לאסור אז לומר אלו הפסוקים מטעם שאין נשיאת כפים
בלילה, דזה אינו, דמטעם לימוד אנו אומרים אותו ולא מטעם
נשיאת כפים: (כא) ברכת כהנים. ונהגו לומר גם-כן "אלו
דברים שאין להם שיעור" שהיא משנה, ומימרא ד"אלו דברים
שארם וכו'", כדי לקיים מקרא ומשנה וגמרא: י (כב) כיון
שדעתו. משמע דמי שאין דרכו ללמוד ונמלך ללמוד, צריך
לחזור ולברך, כן כתב המגן אברהם; והט"ז כתב להיפך,
דמדלא כתב השולחן ערוך "אם דעתו לחזור" משמע דסבירא
ליה דמסתמא אמרין דהוי דעתיה אם יודמן שיוכל ללמוד אפילו בשעה שאין רגיל ללמוד שילמד; ויש להקל בספק ברכות
[אליה רבה, וגם הפרי מגדים הניח בצריך עיון, וגם הגר"א בביאורו, אף שהוא מפרש בשולחן ערוך כהמגן אברהם, מכל
מקום לדינא הוא מסכים בסוף סעיף ח כהט"ז, והוא כהפירוש הראשון שברא"ש דסבירא ליה דאפילו במי שאינו רגיל ללמוד
אין צריך לחזור ולברך]: (כג) לשינה. רוצה לומר שנת עראי, דהיינו (יט) שהתנמנם במישוב על אצילי ידיו ואפילו בלילה:
(כד) ומרחץ ובית הכסא. לפי שגם שם (כ) אינו מסיח דעתו עדיין מללמוד אחר-כך; ועוד, שגם שם צריך ליזהר בדיניהם,
כמו בגילוי טפח וטפחיים בבית הכסא וכיוצא בזה במרחץ לענין שאילת שלום, על-כן לא הסיח דעתו עדיין מהתורה. ועיין
בביאור הגר"א: יא (כה) וכן נהגו. ובלח"ח מודות כתב: ולי נראה שהמברך תבוא עליו ברכה, וכן נהג מורי מהר"י לברך,
וכן הסכים הפרי חדש ואליה רבה בשם הרבה ראשונים ואחרונים, וכן כתב הגר"א וכן העתיק החי"א אדם להלכה [ואף דבפרי
מגדים משמע דנוכל לסמוך על המנהג הזה שלא לברך, על-כל-פנים נראה פשוט דהסומך על כל הפוסקים שהזכרנו ומברך לא
הפסיד]: יב (כו) בלילה. רוצה לומר (כא) ואפילו לא למד ביום כלל: (כז) שעבר. שכל זמן (כז) שהוא ניעור מוטל עליו
ללמוד כל זמן שיש לו פנאי, ואין ההפסק וההיסח-הדעת חשיב הפסק לענין ברכת התורה: (כח) שלא ישן. רוצה לומר שנת
קבע, אבל אם ישן שנת קבע על מטתו (כג) אפילו בתחלת הלילה חשיב הפסק, ואפילו היש-אומרים שבסעיף יא מודו בזה.
ואם היה ניעור כל הלילה, (כד) יש אומרים דאין צריך לברך בבוקר, ויש אומרים (כה) דצריך לברך, כי קבעו חכמים ברכה זו
בכל יום דומיא דשאר ברכות השחר, וספק ברכות להקל; אך אם אפשר לו, יראה לשמוע ברכת התורה מאחר ויאמר לו שיכוין
להוציאן בהברכות והוא יכוין לצאת ויענה אמן, ויאמר אחר-כך איזה פסוקים כדי שיהא נחשב לו במקום לימוד, או יכוין
לצאת בברכת "אהבה רבה" וילמד תיכף מעט אחר שיסיים תפלתו. ואם היה ישן ביום שנת קבע על מטתו ובלילה שלאחריו
היה ניעור כל הלילה, פסק הגאון רבי עקיבא איגר דבזה לכולי עלמא צריך לברך בבוקר ברכת התורה, ואין ברכת "אהבת
עולם" של ערבית פוטרת אם לא למד מיד אחר התפלה: יג (כט) מברך ברכת התורה. ואף אם חזר וישן אחר-כך שנת קבע
קודם אור היום או ביום, אין צריך לחזור ולברך, כי מסתמא דעתו של אדם לפטור בכרכה זו עד שנת הלילה שאחריו. וכל זה
לפי היש-אומרים שבסעיף יא, אבל לפי מה שכתבנו שם דאף בשנת קבע ביום המברך לא הפסיד, כל-שכן בזה שהיה ישן שנת

שער הציור

(יט) מגן אברהם: (יט) טור: (כ) בית יוסף: (כא) לבוש: (כב) לבוש: (כג) כן מוכח מלבוש: (כד) חי"א אדם בשם הפרי חדש והגר"א בביאורו: (כה) דרך-
החיים בשם מגן אברהם ואליה רבה:

צ שט ק אור בשם מהר"י מולין

התורה ואינו צריך לחזור ולברך כשילך לבית הכנסת. **המשכים (ל) קודם אור היום *מברך כל סדר הברכות חוץ מברכת 'הנותן לשכוי' (יג) [ג] (לא) בינה' (לב) ופרשת התמיד (עיין לעיל סימן א סעיף ו) שימתין מלאמרה עד שיאור היום: הגה ולכתחלה יטול ידיו קודם שיברך ללמוד. ואם לא היה לו מים יכול (לג) ללמוד ולברך בלא נטילה, כמו בשאר ברכות שמברך קודם נטילה כדלעיל סימן מז (אגור): י"ד *קנשים (לד) מברכות ברכת (יד) התורה:

מח אומרים פרשת התמיד, ופסוקי קרבן שבת אומרים אצל פרשת התמיד, ובו סעיף אחד:

הגה ואומרים פרשת (ה) [ב] (א) התמיד. ויש אומרים סדר המערכה ורכון העולמים אתה צויתנו וכו'. ואם

שערי תשובה

באר היטב

על כל היום אעפ"י שברצונו לישון שנית, וראיתי שבפ"מ הניח ג"כ דברי הפרי"ח בזה בצי"ע. וליצא נראה וברצונו תליא מילתא, שאם היה ברצונו רק לפטור לימוד זה עד שעת שינה שנית פשיטא שצריך לחזור ולברך כשקם שנית משא"כ בסתמא אעפ"י שרצונו לחזור ולישון מ"מ כדי שלא להרבות בברכות ורצונו לפטור כל היום לכן א"צ לחזור ולברך: [ג] בינה. עבה"ט. ועיין מג"א שרמו לדברי הוזהר, ר"ל דאיתא שם דבר קרא גבירא בריכו כו'. ובש"צ כתב דלירדן אפילו לא שמע מברך, ובזוהר ר"ל שצ"י הנבר היו יודעין שהוא חצות לילה צ"ש ועיין במח"ב בשם פרדס לרש"י כתי' וכן כתב הארי"ל ז"ל וכן נהגו לברך ברכת הנותן לשכוי באשמורת כו', צ"ש:

[ה] התמיד. עבה"ט. ועיין מג"א שכתב פרשת הקרבנות יאמר בעמידה כו', ובכזו"ש שור כתב דא"צ לעמוד אפילו בפרשת התמיד שהביא המג"א מע"ה, ומעולם לא

ביאור הלכה

משנה ברורה

ולזה קאמר דאינו כן, אבל פשוט דגם הוא מודה דשנת קבע אפילו בתחלת הלילה הוי הפסק, וכדמשמע גם מלשון הבית"יוסף בסוף ד"ה וכתב עוד האגור צ"ש; ועוד, לא שבקינן כל הני פשיטותא דהרבה גרולים שפוסקין דצריך לחזור ולברך משום ספיקא דפרי"מגדים, דהלא הבית"יוסף בעצמו והפרי חדש והגר"א ואלה רבה מצריכין אפילו בשנת קבע ביום לחזור ולברך, ונהי דשם אנו מחמירין כדעת יחידאה, על-כ"ל-פנים בשנת קבע כלילה שאחר זה כוודאי יש לברך: * המשכים קודם אור היום וכו'. עיין במשנה ברורה בסעיף-קטן ל. ובדיעבד אם ביו"ד גם ברכת "אלהי נשמה" ר"המעביר שינה" כראוי בפעם הראשון, דעת הפרי חדש ודחור ומברך אלו השתי ברכות כשקם בפעם שנית ממטתו, והסכים עמו החי"אדם לענין ברכת "המעביר שינה", ומשערי-תשובה בסימן ו משמע דלא יחזור ויברך וכן משמע מדר"החיים, וספק ברכות להקל. ואם תקפה עליו שינה, לכולי עלמא אין לו לחזור ולברך אותם [פרי"ה בסימן מו]: * מברך כל סדר הברכות חוץ וכו'. עיין במשנה ברורה כמה שכתב והאחרונים וכו', היינו המגן-אברהם בשם הוזהר והגר"א והפרי חדש והחי"אדם, ומה שכתבתי אך יש אומרים וכו', הוא מדברי החי"אדם, ובשערי-תשובה איתא דיש מקילין בזה גם-כן, ולפי הבאר היטב והדר"החיים יש להחמיר לכתחלה אפילו בשמע קול תרנגול; ולא רציתי לסתום כמותם משום דהפרי חדש והגר"א עבדו עובדא להתיר, כמו שכתב בפרי חדש ובספר מעשה-רב; וביותר, שמדברי הפרי"מגדים משמע דקודם שיאיר היום מותר לברך אפילו לא שמע קול תרנגול, דדוקא בלאחר חצות צריכין לשמיעת קול תרנגול. אך דברי החי"אדם לכאורה סתורים מדברי המגן-אברהם ממה שסיים לסוף סעיף-קטן יג: ומכל מקום טוב ליתור לכתחלה, ומזה נובע דברי הדר"החיים. אמנם כו נע"י היטב נראה שהוא מפרש דברי המגן-אברהם כפשטיה, דמה שכתב המגן-אברהם "עיין סימן מז סעיף ח" רוצה לומר דשם היקל רמ"א אפילו בלא שמע קול תרנגול, דכוונת הגמרא על מנהגו של עולם, ואם-כן אפשר לומר דכוונת הוזהר גם-כן מה שאמר "כד קרא גברא" הוא כעין זה, ועל זה סיים המגן-אברהם "ומכל מקום טוב ליתור לכתחלה", רוצה לומר להחמיר בלא שמע, אבל בדמשע יש להקל אפילו לכתחלה: * נשים וכו'. הטעם, דהא חייבות ללמוד הדינים שלהם, ועוד דחייבת לומר

לברך, שלא היה דעתו לפטור רק ליום א', מ"א: (יג) בינה. ובכתבים ובזוהר איתא שיוכל לומר הנותן לשכוי בינה מיד אחר חצות. וכתב המ"א וג"ל דוקא אם שמע קול תרנגול ומ"מ טוב ליתור לכתחלה. וכתב ע"ת דבדיעבד יצא וא"צ לחזור ולברך ביום: (יד) התורה. דהא חייבת ללמוד דינין שלהן, ועוד דחייבת לומר פרשת הקרבנות כמו שחייבת בתפלה א"כ קאי הברכה ע"ז, ב"י:

(ה) התמיד. מעומד, דומיא דקרבנות שהיה בעמידה, וע"ל סי' א ס"ק

הנותן לשכוי באשמורת כו', צ"ש:

[ה] התמיד. עבה"ט. ועיין מג"א שכתב פרשת הקרבנות יאמר בעמידה כו', ובכזו"ש שור כתב דא"צ לעמוד אפילו בפרשת התמיד שהביא המג"א מע"ה, ומעולם לא

קבע קודם אור היום דהמברך לא הפסיד: (ל) קודם אור היום. ואפילו במשכים אחר חצות לילה לאיזה ענין ודעתו לחזור ולישון עוד אחר-כך שנת קבע, אפילו הכי יכול לברך כל אלו הברכות ושוב לא יצטרך לברך אותם כשיקום בבוקר, (טו) לברך ברכת "אלהי נשמה" יאמר בלי חתימה ו"המעביר שינה" יאמר בלי הזכרת השם, ואחר-כך כשיקום בבוקר יאמר אותן בהזכרת שם ומלכות כראוי. ועיין בביאור הלכה: (לא) בינה. והאחרונים הסכימו שגם ברכה זו יכול לברך אפילו קודם שיאיר היום, אך יש אומרים שלכתחלה יש ליתור שלא לברך אותה קודם שיאיר היום, אם לא שמע קול תרנגול, ובדיעבד יצא אפילו לא שמע קול תרנגול. ודוקא שבי"ד אותה מחצות-לילה ואילך, אבל קודם חצות אפילו בדיעבד יחזור ויברך, ואפילו (כו) אם שמע קול תרנגול. ועיין בביאור הלכה: (לב) ופרשת התמיד. וכל משניות הקרבנות שאחריה, כי הם במקום הקרבנות ואין הקרבנות אלא ביום: (לג) ללמוד ולברך. ויקנח ידיו בכל מידי דמנקי: יך (לד) מברכות. הטעם עיין בביאור הלכה:

(א) התמיד. והיא במקום הקרבנות קרבן התמיד, שכן קבלו חז"ל שבזמן שאין בית-המקדש קיים ואין יכולין להקריב קרבנות, מי שעוסק בהן ובפרשיותיהן מעלה עליו הכתוב כאלו הקריבם, ולכך יש אומרים גם-כן סדר המערכה מטעם זה, והוא מה שנתפשט המנהג בימינו לומר בכל יום "אבי הוי מסדר וכו'". ונראה לי פשוט, דמי שיודע ספר מצוה ללמוד בגמרא פירוש המימרא הזו, וכן מה שאנו אומרים בכל יום עניני עשיית הקטורת, כדי שיבין מה שהוא אומר, ובוזה תחשב לו האמירה במקום ההקטרה; וכן כתבו הספרים, דמה שאמר הגמרא "כל העוסק בפרשת עולה וכו'" הכוונה שהוא מתעסק להבין עניניה, לא אמירת התיבות לבד.

כתב המגן-אברהם: פרשת הקרבנות יאמר בעמידה, דוגמת הקרבנות שהיה בעמידה. ועיין בשערי-תשובה בשם כמה אחרונים שחולקין על זה, ובפרי"מגדים כתב דמכל מקום בפרשת התמיד ראוי לעמוד, שקורין בצבור בקול רם. גם מה שכתב בבאר

שער הציון

(כו) מגן-אברהם בסוף סימן ו דרך-החיים: (מ) דרך-החיים:

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

שער
שני

קובץ
שלשלת האור

היכל
שלישי

שלחן ערוך

אורח חיים

חלק ראשון

מכבוד קדושת אדונינו מורינו ורבינו הגדול הגאון האלהי
החסיד המפורסם אור עולם מופת הדור
נזר ישראל ותפארתו קדוש ה'

מרנא ורכנא

מוח' שניאור זלמן נבג"מ
אוצר החכמה

מהדורת "וכלכתך בדרך"

סימנים מו – נו

יוצא לאור על ידי מערכת
„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים וארבע לבריאה
מאתיים שנה להדפסת שו"ע אדמו"ר הזקן בפעם הראשונה

הַלְבוֹת בְּרָכוֹת הַשְּׁחָר מו

יז

170

בְּכֶךְ פְּלוּס^מ. אֲבָל אִם הִיא בְּרָכָה אַחַת וְאוֹמְרָה בְּלֹא וְא"ו – הֲרִי
זֶה מִפְּסִיק בְּאַמְצַע בְּרָכָה^{מא}. וְכֵן עַל פִּי הַפּוֹדֵם^{מב} הִיא בְּרָכָה בְּפִנֵּי
עֲצָמָה, וַיֵּשׁ לַעֲנוֹת אֲמֵן בִּינְתִּים, וְאַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ לֹמֵר "וְהָעֶרֶב"
בְּוֹא"וֹ^ג:
06/09/2018

76 וְ בְּרַפְת "אֶהְבָּה רַבָּה" או "אֶהְבָּת עוֹלָם"^{מד}, הוֹאִיל וַיֵּשׁ בָּהּ מַעֲיִן
בְּרַפְת הַתּוֹרָה "וְתֵן בְּלִבֵּנוּ לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד כו'" – הֲרִי זֶה פּוֹטֵרֶת
מִלְבָּרֵךְ בְּרַפְת הַתּוֹרָה^{מה} אִם לָמַד אַחֵר קְרִיאַת שְׁמַע^{מו} וְהַתְּפִלָּה^{מז} מִיָּד
בְּלִי הַפְּסִיק^{מח}, שְׂאֵז נִרְאִית בְּרָכָה לְשֵׁם עֶסֶק הַתּוֹרָה^{מט} כְּמוֹ לְקִרְיַת
שְׁמַע, וְאִזּוּ לֹא יִצְטָרֵךְ לְבָרֵךְ כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם אִפְּלוּ הַפְּסִיק וְעַמֵּד וְחִזּוֹר
לְלַמּוֹדוֹ עַל דֶּרֶךְ שְׁתִּיבָאָר בְּבְרַפְת הַתּוֹרָה^{מט}. אֲבָל אִם אֵינוֹ לֹמֵד מִיָּד
אַחֵר הַתְּפִלָּה – צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל מַה שְׁיִלְמַד.

וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׂאִין צָרִיךְ לְבָרֵךְ, אֲלֵא אִם כֵּן לֹא קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע
מִיָּד אַחֵר "אֶהְבָּה רַבָּה" או "אֶהְבָּת עוֹלָם", אֲבָל אִם קָרָא מִיָּד
אַחֲרֶיהָ – דִּיָּה בְּכֶךְ, וּפּוֹטֵרֶת לְמּוֹד שֶׁל כָּל הַיּוֹם עַל דֶּרֶךְ שְׁתִּיבָאָר
בְּבְרַפְת הַתּוֹרָה.

וַיֵּשׁ לְחַשׁ לְדַבְּרֵי שְׁנִיָּהֶם, וְלִזְהַר לְבָרֵךְ בְּרַפְת הַתּוֹרָה קִדְּם
הַתְּפִלָּה, וְלֹא לְסִמּוֹךְ עַל "אֶהְבָּה רַבָּה" או "אֶהְבָּת עוֹלָם" אִם לֹא

מִן יְרוּשְׁלָמִי בְּרָכוֹת פ"א ה"ה. תְּשׁוּ' הַר"י בְּתוֹם'
רְבִינוּ יְהוּדָה בְּרָכוֹת שֵׁם ד"ה מִשְׁקָרָא. תוֹם'
בְּרָכוֹת שֵׁם ד"ה שְׁכַבְר. רַא"ש שֵׁם פ"א ס"י יג. מוֹד
וְשׁו"ע שֵׁם.
מִז לְבוֹש ס"ח. כ"ח.
מח תוֹם' רְבִינוּ יְהוּדָה שֵׁם. דַּא"ש שֵׁם.
מט רַאֵה בְּסֵעִיף הַבֵּא.
נ דַּאב"ד מוֹבֵא בְּרַשְׁב"א בְּרָכוֹת שֵׁם. שְׁבִלִי הַלְקֵט
ס"ה בְּשֵׁם רַבִּי בְּנִימִין. ב"ה.

מ ב"י (וְרַאֵה ט"ז שֵׁם).
מא ב"י. ט"ז שֵׁם. מ"א ס"ק ה.
מב הַאֲר"י בְּסִפְר הַכּוֹנוֹת וְשַׁעַר הַכּוֹנוֹת עֵינִין
נוֹסֶחַ הַתְּפִלָּה. פַּע"ח שַׁעַר הַבְּרָכוֹת פ"ג מ"א
שֵׁם. בֵּאֵר הַיֹּטֵב ס"ק ו. וְרַאֵה לַעִיל ס"י מו ס"א:
וג' בְּרָכוֹת הַתּוֹרָה.
מג וּכ"ה הַנוֹסֶחַ בְּסִידוֹר.
מד רַאֵה לְקִמֵּן ס"י ס"א וְש"ג.
מה שְׁמוֹאֵל בְּרָכוֹת יא. כ. רַש"י שֵׁם ד"ה שְׁכַבְר.
מוֹד וְשׁו"ע וְלְבוֹש ס"ז.

ילמד מיד אחר התפלה^{נא} בפסברא הראשונה, וגם שלא לברך ברכת התורה על מה שילמד אחר כך בפסברא האחרונה:ל

74 ז וכן שמברך ברכת התורה — יש אומרים^{נב} שאין צריך ללמד מיד אחריה, אלא אף על פי שהפסיק בין ברכה ללמוד — דינו כאלו הפסיק באמצע למודו ועל דרך שיתבאר, ואינה דומה^{נג} לברכת המצוות^{נד} ולברכת הנהנין^{נה} שאם הפסיק בין ברכה להתחלת עשייה שעליה מברך צריך לחזור ולברך, לפי שבין שאם רצה שלא לעשותה עד לאחר שעה הרשות בידו, ולפיכך בשמפסיק בין ברכה לעשייה נראה שאין אותה ברכה חוזרת על אותה עשייה, אבל תלמוד תורה שחייב לעסוק בה תמיד^{נו} בשמפסיק בין ברכה ללמוד — לא חשיב הפסק, מאחר שבאותו זמן שמפסיק מחייב הוא ללמוד. ויש חולקים על זה^{נז}. ונכון לחש לדבריהם ולזהר שלא להפסיק ביניהם כלל, כמו בשאר מצוות^{נח}.

וכן נהגו^{נז} לומר ברכת כהנים סמוך לברכת התורה. וכיון שאומרים אותה לשם למוד (ולא משום זכר לנשיאת כפים) — אומרים אותה אפלו קדם אור הבקר^{נח}, אף על פי שאין נשיאת כפים בלילה^{נא}.ל

006709/2018ntr

נא שו"ע ס"ח.

נח שו"ע ס"ט.

נב תוס' יא, ב ד"ה שכבר ומדכי ברכות רמז כז לפי הב"י, וראה ט"ז ס"ק ו. שו"ע ס"ט.

נב סדר רב עמרם (הובא בטור רס"י מח). תוס' שם. רמב"ם הל' תפלה פ"ז הי"א. שו"ע שם.

וראה תוס' רבינו יהודה שם.

נג ב"י. לבוש ס"ט. מ"א ס"ק ז.

וכ"ה בנוסח הסידור. וראה גם לעיל סוס"ג.

נד כדלקמן סי' תלב ס"ז וש"נ.

ס לחם חמודות (דברי חמודות ברכות פ"א אות עה). מ"א ס"ק ח. וראה גם מנהגי מהרי"ל הל' תפלה אות ו. ושו"ת מהרי"ל סי' קנ ריש אות ט.

נה כדלקמן סי' קסז ס"ט וש"נ.

וראה התועדויות תנש"א ח"א ע' 69. חקרי הלכות ח"ט לה, א. וראה לעיל סי' א מהדו"ב ס"ט לענין פר' הקרבנות.

נו כדלקמן סי' קנו ס"א וש"נ.

נז רא"ש פ"ק דברכות סי' יג וסוד לפי הרש"ל בשו"ת סי' נו וב"ח. ע"י מעדני חלד (מעדני יו"ט ברכות פ"א אות ל) וכן מ"ש ברשב"א ברכות שם. ועי' לקו"ש חיד"ד ע' 153.

סא ירושלמי פ"ד דתענית ה"א. וראה לקמן סי' תרכג ס"ח וש"נ.

נח שו"ע ס"ח. נב תוס' יא, ב ד"ה שכבר ומדכי ברכות רמז כז לפי הב"י, וראה ט"ז ס"ק ו. שו"ע ס"ט. נג ב"י. לבוש ס"ט. מ"א ס"ק ז. נד כדלקמן סי' תלב ס"ז וש"נ. נה כדלקמן סי' קסז ס"ט וש"נ. נו כדלקמן סי' קנו ס"א וש"נ. נז רא"ש פ"ק דברכות סי' יג וסוד לפי הרש"ל בשו"ת סי' נו וב"ח. ע"י מעדני חלד (מעדני יו"ט ברכות פ"א אות ל) וכן מ"ש ברשב"א ברכות שם. ועי' לקו"ש חיד"ד ע' 153.

ספר
שאלות ותשובות
ארץ צבי

אשר הכינותי בעניי בחמלת ד' עלי
אריה צבי פרמר
אבד"ק קאזיגלוב — ר"מ בישיבת חכמי לובלין

לובלין

קטלוג
בדפוס של ר' עוזר צוועקין נ"י לובארטאווסקא 62

שנת תרצ"ט לפ"ק

וכעת נדפס מחדש
בתוספת הגהות והוספות מהגאון המחבר זצ"ל
על ידי
בן אחי הגאון המחבר זצ"ל
דב פרומר
קרית שמואל - חיפה

בני-ברק ה'תש"נ
וכעת נדפס מחדש בס"ד בשנת תשע"ט

סימן טז.

בענין קטן שנעשה בר מצוה אם חייב בלילה לחזור ולומר ברכות התורה

ב"ה, ועש"ק תולדות ר"ח כסלו תפר"ח לפ"ק
ואויערצע יצ"ו.

שוכט לחמירי אה"י האברך המו"ב מ' חיים
יצחק נ"י בטעמאחר.

76 א) יקרתו הניעני זה כביר ולרגלי טרדותי לא השבחתי
עד כה והנני בזה להשיבו קלה בס"ד אשר
הקשה דמי שהוגדל ונעשה בר מצוה בלילה י"ה חייב לחזור
ולומר ברכת התורה דבוקר ה' קטן ואין דרבנן פוטר
דאורייתא יפה העיר, ולענין לפי המצואר ברבנו יונה
ברכות דכחו דאהבה רבה של שחרית פוטר ברה"ט כמו
כן אהבה עולם בערבית פוטר ברה"ט שזכר בו ג"כ
הירה [מורה ומלות חקים ומשפטים אותנו למדת] וא"כ
י"ה בלילה בברכת אהבה עולם דערבית, אך ק' דבירושלמי
הובא בתוס' והוא ששנה על אחר וי"א דאפי' קורא ק"ש
תיקף ליח שנה על אחר ע"י ב"י (ס"י ח"ז) וי"ל דבסברא
זו שאינו מוטייל ק"ש לענין שיחשב שנה על אחר דרבנן
היא משום שאין ניכר שהוא לשם ברה"ט אבל מה"ט ודאי
חשיב שנה על אחר ולענין חיוב דרבנן שגשאר אחר אהבה
עולם שוב מוטייל ברה"ט של בוקר שלפניו, מ"מ יותר נכון
ללמוד תיקף אחר הפ"ע בליל שנעשה בר מצוה:

אך לפי זה ילמח דאף למהנין בכ"מ שמתפללין ערבית
מצעו"י כמ"ש רש"י ותוס' ריש פ"ק דברכות וסומכין
על ק"ש שעל המטה, מ"מ מי שנעשה בר מצוה באותו
לילה לא יתפלל ביום רק בלילה ממש דביום אחי הוא
דרבנן ולי"מ אהבה עולם לפטור ברה"ט [ומלך ק"ש
דאורייתא ה' לו עלה לני"ח בק"ש שעל המטה כמ"ש דאז
כבר הוא בר מצו' מה"ט וברכות ק"ש דרבנן מוטייל גם
ביום צעח חיובו מדרבנן אך לפי הנ"ל לריך להמתין עם
הברכות ג"כ עד לה"כ מלך ברה"ט] גם יש אנשים שמתפללין

ערבית באיחור גדול ובליל שנעשה בר מצוה לריך להתפלל
תיקף בל"כ כדי שיהי' מותר ללמוד וכו' יש לבאר מה
דמתחיל רבי מסכת ראשונה דברכות צדן ק"ש של ערבית
וכבר כ' צחי' הרי"מ ונ"ל משום דמלוא ראשונה משנעשה
בר מצוה הוא ק"ש ודפח"ח, ולענין הקלושה יש להוסיף
נוסף דלכאורה מי לא משכחת ל' שיעשה מצוה א' בלילה
משהגדיל קודם שיתפלל כגון שזדמן לו למיחב ריפחא לפני
או לבקר חולים או שאר מצוה וגמ"ח וכדומה ולענין
לפיוש"כ בתדושי לברכות דאע"ג דהפוסקים נחבו דברכת
המצוה דרבנן ומקורו בברכות (ט"ז). אבל חרומה משום
ברכה הוא וברכה דרבנן מ"מ הי"ד א"ס צריך צבוקר
ברכה"ט ומה"ט ברכה"ט פוטר כל המלות דבמה שמברכין
שמתן לנו את תורתו הרי כל חרי"ג מלות ככלל אבל מי
שעדיין לא צרך ברכה"ט ברכת המלות דאורייתא, ומ"ל
דהנה בברכות (כ"ט). הטעם שזכר לדון דיניו בטלים להעיד
עדותו בטלים וכו' ובגמ' מה"מ חרי"מ אפי' דא"ק ראה
למדת אחרים וגו' מה א"י במה"ט אף אחס בחנ"ס, וקשה
לי דהא חניח תורה מלות מלן וכ"מ דילפינן מלות מתורה
א"כ קשה למה ברכת המלות דרבנן נילף מתורה דבה"ט
דאורייתא, ואמרי' דאדרבא מכה הסוגיא הנ"ל יש טעם
למה ברה"מ"ל דרבנן דיון דחיונן דאע"ג דליכא קרא דק
על התורה שיהי' בחנ"ס ילפינן ממנה מצוה הנה דמלוא
בכלל תורה הוא א"כ בשמברך צבוקר ברכה"ט פוטר כל
המלות שיעשה ביום זה דמלוא בכלל תורה, ולפי"ז ילמח
דא"ס עדיין לא צריך ברה"ט ברה"מ"ל דאורייתא, וילמח עוד
חידוש לפי המצואר בתוספי רא"ש ברכות (ט"ז). דא"ס
ברה"מ"ל ה' דאורייתא ה' מעבד המלוא א"כ קודם ברכת
התורה דברכת המלוא דאורייתא אפשר שחשבב המלוא,
וכו' א"ש דברי הספרי פ' תבא הובא ברש"י ולא שכתתי
מלברכך על הפרשת מעשר והק' הרא"ש דהא ברה"מ"ל דרבנן,
ולא"כ א"ש דקאי על ברה"ט או כשירלה להפריש קודם
ברה"ט לריך לברך על הפרשת מעשר: (*)

(*) [עוד נראה ליישב ד' הספרי לפמ"ש בלוקמי חורה תהלים עה"פ עובדי בעמק הנכח דעיקר אכילה לצורך צירור
וכו' והלויק בברכות שמברך על המאכל הוא חברה, ולכא"פ ק' דהא ברה"ט דרבנן וקודם שחקני חו"ל
נוסח ברכות הלא ה' ג"כ לריך בירורין ונ"ל דקודם שחקני הברכות ה' בירורין ע"י כוונה באכילה לש"ש ואח"כ חקנו
סיהי כוונה זו בדיבור הברכה שיעדיף יותר מכוונה לבד, ואע"ה לי ב' עדים ע"ז א' דברכות (כ"א). ילפי' ברה"ט מבי
שס"ה א' חקרא, הנה דהברכה הוא ענין לשמה של התורה, השני מריב"א פסחים (ז'). דהא דצעי עובר לעשייתן משום
דעבודת הנפש הודם לעבודת המעשה וע"י הק' למקו"ז (ד"ג). ובג"ד כוונה דאיהו ממענה לריך לאקדמא למט', וככה י"ל

בגליון רעק"א יר"ד ריש סי' שכ"ח לא משמע כן. ועי' גדרים
י': דבכל הקדש צ"ל קרבן לד' וזה ראוי למהר"י בן מלכי
צדק ולפי מ"ש י"ל דקאי על הברכה, דגם הברכה דאורייתא
וכדאמרי.

כב. עוד קצת ראוי מפ"ב דחלה מ"ג שכשם שהוא קורא
לטהורה כך הוא קורא לטומאה לזו קורא חלה בשם ולזו קורא
חלה בשם, ויש גורסים: לשם, וזה מובן. אבל לגירסא: חלה
בשם לכאורה אין מובן [ונב"י מהר"י בן מלכי צדק כתב שם
דאומר חלה לד' ולדבריו א"ש. אך מדברי הראב"ד ו"ל שהעתיק

14

והשתא דאמית להכי נלע"ד עוד דכל המלות בלא חקנו להם חו"ל ברכה וכחצואר טעם לזה בשו"ת הרשב"א ובאבודרהם בשם ר"י בן פלע כ"ז מחוס דברכהמ"ל דרבנן הקילו בשביל טעם כ"ד לפוטרו אכל כ"ז שלא בדרך ברכה"ת אפשר שאין לסמוך על טעמים אלו כיון דאז חייב ברהמ"ל דאורייתא וא"כ אין לעשות שום מלוא דאורייתא [שלא חקנו לה ברכה] לפני בה"מ כדי שתפטרנו ברכה"ת, ואם כנים הדברים מי שנעשה בר מלוא בלילה אין לו לעשות שום מלוא ואפי' למיתב רפתא לעני עד שיקרא ק"ש וברכות' כדי לפוטרו בברכה אהבת עולם ע"כ במי שנעשה ב"מ בהכרח שיהי' אלו מלוא ראשונה ק"ש וברכות' :

ובני החתן חר אברהם דוד שימי' הזכירי טתה מה שחידשתי זה כביר דלפמ"ש האבנ"ז יו"ד ח"ב (ס') שליט סק"ט) דקטן הנימול חשיב הוא עלמו מתחייב במלות מילה ומקיים המלוא עיי' דלפי"ז י"ל דה"ה כל מלות האב על הכן גם הכן עלמו חט' ומקיים מלוא וא"כ אפשר דקטן מקיים מלוא דאורייתא בת"מ כיון דמלוא על אביו ללמדו, והבאתי רא' לזה דבש"ס פ' כל כתבי דהעולם עומד על הכל פיהם של חנוקות של בית רבן, ולכאורה יפלא כיון דקטן אינו מלוא ואינו מקיים כלל מלוא מה"מ ואיך יהי' כמו יפה כ"כ שהעולם יהי' עומד ע"ז, ומלאתי אח"כ בשו"ת מהר"ם שי"ק שהקשה בן, ולהג"ל א"ש :

ורפי"ז לפמ"ש במו"ר רא"ש ברכה (ט"ו) דברכה דאורייתא מעכבת המלוא א"כ כמו דקטן מלוא על ה"מ דאורייתא בן מלוא בבכיה"ת דאורייתא כי בה"מ מעכבת המלוא :

אך חידוש גדול לומר בן דקטן עלמו מלוא במילה ובת"מ חייב דאורייתא, ובני הג"ל שימי' הקשה דהרי חזין דקטן שלא נימול אף שהגדיל והוא קטן חריף אינו חייב למול את עלמו עד שנעשה בן י"ג שנים, וי"ל דאף לדברי האבנ"ז אין הקטן מחויב בזה בעלמו רק בעת שאביו מלוא למולו, והאב פועל יולא על הכן אז גם הכן חשיב מלוא לקבל פעולת המילה מן האב אכל לא שיהי' בעלמו מלוא בלעדי האב, וא"כ אפי' ניהוב דקטן מקיים מ"ע דאורייתא בת"מ היינו בעת שאב לומד אותו או מלמד בשלימות האב וכמ"כ כשאב טוחן סכר למלמד דחשיב האב כרבו כמ"ש הרמ"א יו"ד (ס') רמ"ב סעיף ל"ד) בשם ס' חסידים אכל קטן הלומד בעלמו בלא אב ובלא רב שהוא שליח האב ואינו בכלל זה, אך י"ל דאב הזן ומפרגם את בנו הגדולים מבני שש כדי שיעסקו בחורה ויגילו הכנות בדרך ישרה הרי זה בכלל לזקק כדאיתא ביו"ד (ס') רמ"ב ס"ג) וש"ך שם סק"ד נמצא כל בן יתר על שש הסמוך על שלמן אביו מסתמא כוונת האב כדי שילמד תורה וילך בדרך ישרה

[ובזה ודאי סתמא לשמה קאין] ולולא זאת הי' נותנו לבטל מלאתה שיריית פרנסתו לעלמו וגם לאביו כחידוש ובה עלמו שהוא זנו ומפרנסו חשיב האב שהוא מעשה את הכן לת"מ וחשיב הכן שלומד ע"פ פעולת האב : "עליו נפרט למשי"ב האו"ז דאין חייב על האב לחול בעלמו רק שישתדל שיהי' הכן כמול [וכעיי' מלאתי לענין וכתב דכ' בגמ' כ' הנחמק"י סוף בנ"מ דא"ל לכתוב בעלמו רק שיהי' הבטל מחיבתו] וה"ה במלות ושננתם בני בזה נמצא מה שהאב מספיק לבניו מוומתו וכל לרכיו כדי שיוכל לעסוק בחורה מקיים בזה ושננתם לבניך [נפרט דמליט גם במי שמחזיק איש זר שאינו בנו יש לו חלק בחורמו כמו ישכר וחבולן ובחורש נשא קורא לחבולן גדול המעשה יותר מן העושה עיי' כש"כ במי שעושה בן לבנו דחשיב מעשה אותו לת"מ] ממילא כל מה שהבן לומד בבית אביו הוא השלמת מלות ושננתם לבניך של אביו ממילא מקיים בזה מ"ע דאורייתא: **וי"ז** לי קלת הערה על דברי אבנ"ז הג"ל מחוס' פ"ק דר"ה (דף ו'): ד"ה אשה בעלה משמחה דמפרש ר"ת דחייב על בעלה ולא עלי' הנה דאע"ג דמלוא על הבטל להיות פועל יולא על האשה במלות שמחה, מ"מ אין המלוא עלי' וא"כ ה"ה במלות האב על הכן ואבמ"ל יותר עיי' לקמן (ס') רמ"ז) עוד בענין זה: L

7 (ב) אשר הקשה אהא דר"ה (כ"ח), דאם אכל בעת שטוחו אינו יולא ולריך לאכול אח"כ כשנתפקח דמ"ס מהא דירושלמי פ"ב דמילה דגר שנתגייר משהאיר המזרח פטור ממילה הגה דגם בגברא אמרי' דיתוי וכש"כ בגמרא ודחה עכ"ד המשיין בירושלמי מילה שם יראה לעינים דשאי מילה דהלי במקום אס הוא פרוח או מו"מ [ומה"ט כ' בירושלמי שם בן כרך שפקר דירתו בליל י"ד נפטור מכאן ומכאן ולא מלינו בזה במלוא אחרת] ולירושלמי דזה הלי בהאיר השחר כמ"ס שם לפני זה דאם יולא לאחר שהאיר המזרח כבר נפטור ע"ש ועי' קאמר מעשה גר שנתגייר משהאיר המזרח כבר נפטור והיינו דאין עליו תורת פרוח בן יומו ולא תורת מוקף בן יומו כיוון דלא הי' בעיר זה בתחלת האיר המזרח עיי' בירושלמי בסוגי' דבן עיר שהלך לכרך ותראה שהוא דבר הלמד מענינו דוק וחסכת, משא"כ בשאר מלך שהוא תובת גברא וחייב זה חל בכל רגע וא"ל האיר המזרח וז"ב: L

7 (ג) אשר הקשה בחמורה (ה') למ"ל קרא דאין מארמין מן הרע על היפה תיפ"ל מואטוהו, נראה דואטוהו אין בו איסור רק מלוא והעובר ע"ז ל"מ עברין כי אין לדב"ז קלבה וגבול פי י"ש לעשות יותר מהודר ויותר מהודר ע"כ אין דב"ז איסור, משא"כ בחורס מן הרעה על היפה העובר ע"ז נקרא עברין כיון דיש ע"ז פסוק נפרט :

108/01/2020

לענין ברהמ"ל דבשעה"ק לרמ"ז ו"ל דאחר חטא עה"ד טו"ר גמערב ככ"ד טו"ר ואפי' במלות עיי'ש וע"כ גם במלוא לריך בירורין והיום הוא ע"י ברכה ומעיקרא הי' ע"י כוונה וזה ונקי"י לבד וע"ז קאי ולא שכחתי ומדוקדק ביותר לשון לא שכחתי דהיינו שלא חיסר הכוונה והזכרון מן המלוא אך היום שטושין בירורין אלו באמלעות ברכה נקיט הספרי קושטא דמלמא וכ' לא שכחתי מלכרך וי"ר שלא יאמר פי דבר שלא כדליתו ית' :

(*) לקמן (ס') י"ח) (בכ"ל).

15

בירושלמי פי' מי שחזרו דהטמן גט לאשה לאחר ל' ואחרי קרדיקום הגט פסול דחולין בחר חלות וכשעת חלות לאו בר גירושין הוא ה"ג כ"ד להיפוך דעיקר מיוב בראשון ושני רק תשלומין חשיב המעשה בשני והחלות בראשון ולר"י דחולין בחר חלות הוי כאלו המעשה ה' בראשון ופטור. וע"כ נסתפק המוס' גם להיפוך בפשוט בראשון וחיגר בשני דכיון דשני תשלומין דראשון יחשב כאלו עשה בראשון בזמן חלות ומקיים מלה ומחילא חיוב, וכ"ז החס' משא"כ כ"ד אפשר דא"י מקיים מלה בעת שאין לו קרקע [וכעין פסחים (ל"ג): בדרך רחוקה דמדמי דמי' רחמנא] מחילא לא יועיל אם יקיים:

והנה אם נחמא דא"י מקיים מלה פשוט דחייב כרת בזה שמפקיר את נכסיו אחר חלות דבפסחים (ס"ט). ערל שלא מל ענוש כרת וכו' רש"י דל"ד לדרך רחוקה דהתם בהגיע זמן חיובא דהיינו חלות מו' אין לו עלה משא"כ בערל יש לו עלה למול בהגיע זמן חיובו, וא"כ ה"ה כ"ד וקו"י שמפקיר נכסיו ועיקר חיובו בידים דחייב כרת, ולפי"ז יש ליישב ג"כ קו' חת"ס (ס"י קכ"ד) שהביא כ"ח לר"א למה מכשירי פסח דו"ש הא בידו להפקירו כדאמר' שבת (קל"א:) לענין לילית ולהכ"ל נחמא דאחר חלות אם יפקיר יהי' ענוש כרת וע"כ מכשירי פסח דו"ש דאז אחר חלות מו' אין לו עלה להיפטר מחיובו:

ותו' דנב"ק (ט') דהיורד מלה עד שליש אפי' באחרונ' דמבי' צ"י הדור וא"כ משכחיל דע"י שיחרום מן היפה יעלה לו הפסד יותר משכחיל לעומת שו"י הרע וא"כ מ"ד ואנחוה יהי' פטור וא"א העיר לפמ"ש"כ ברכ"י דכחו דכלאו שבכללות קיל מלאו בעלמא כן עשה שבכללות קיל מעשה פרטית וע"כ ל"ח כל לאו ניתליע לתשובה חסום דתשובה עשה שבכללות וע"כ אלטרך קרא פרטות למורס מרעה על היפה לבד ואנחוה הכולל עכ"ד ולדברנו י"ל טעם דואנחוה אינו מעכב והדר באחרונ' מעכב כחוס' ר"פ לולב הגזול משום דהדר הוא עשה פרטית ואנחוה עשה שבכללות, ובחס' גיטין (דף כ') חודש דלגבי שם ואנחוה מעכב דכתיב זה קלי' ואנחוה קלי' בפרט על השם הק' ע"ש ולהכ"ל יש סמוכין לזה:

(ד) אישך נסתפק לדעת מוס' פסחים (ג') דמי שאין לו קרקע פטור מפסח אם הפקיר קרקע שלו אחר חלות אם פטור, וה"ר מחולין (ק"א.) המקדיש חי' ואח"כ שחטה פטור מלכנסו, שחטה ואח"כ הקדישה חייב לכנסו דכבר נתחייב בכיסוי קודם שיבא לירי הקדש יע"ש ראי' זו נכונה, וכע"ז נסתפקו התוס' חגיגה (ט'). ד"ה כיון דלא חוי ל"ע פשוט בראשון וחיגר בשני מי אחר' כיון דחיובא עלי' רמי' מו' לא פקע ע"ש, אך התם י"ל דכחו דאמר' בחיגר בראשון ונתפשט בשני דל"ח תשלומין משום דלא חוי בראשון והוא כר' יוחנן לשיטתו דס"ל

סימן יז.

עוד בענין הנ"ל

ב"ת אור ליום ה' וארא תפר"ח לפ"ק.

להרה"ג חו"כ וכו' מהו' שמשון זאב
בירענשטאק שיח' דומ"ל ביענדזעב.

7 יקרתו הגיעני אשר העיר כ"ח בהשאלה שנשאלתי בקטן שהגדיל ילטרך לברך צרה"ם בלילה שנעשה בר מלו' כי הברה"ת שבירך בבקר בעודו קטן לא פטר את הלילה שאחר' דאין דרבנן פטר דאורייתא וכ"ח אומר דכיון שהוא עלמו המזכר לא איכפת לן, ומאלו אמרתי שחפורש להיפך במג"א (ס"י רס"ז) דאם קידש בחוס' שבת דרבנן א"י לפטור הלילה שלאחר' דאין דרבנן פטור דא', ועמה הגיעני מכתבו שדולה לחק דבריו דכיון דחוי' דעת רבינו טובי' שנמרדכי כ"ח מסתמא הלכה כן וכו"ח במג"א (ס"י ער"א) וגם בח"א ה' שבת (כלל ו') ח' כן קושיית המג"א וה"ר (מסיון תרמ"א) דאף שמזכר שהחיינו קודם החג פטור החג וכו' עכ"ד והנה לדעת רבינו טובי' שנמרדכי לכא' כן הוא דקטן יוכל לפטור עלמו לכשיגדיל, אמנם לכא' קשה ע"ז מר"ה (כ"ח.) דעתים חלים עתים שוטה אם אכל מלה כשהוא שוטה א"י לפטור הזמן שנעשה חלים, הנה דאפי' באדם עלמו שעשה מלו' בזמן פטור,

א"י לפטור זמן חיוב, וי"ל דשאני שוטה שאינו עומד להיות חלים והוי דשלבל"ע משא"כ קטן דסופו ליגדל וחמנו ממילא קאחי' ל"ח דשלבל"ע וכעין שכתב המשל"מ פ"ה מה' אישות ותלי לה בפלוגתא דרש"י ומוס' יבמות (ל"ד.) בקטן המוקדש אשה לאחר שיגדיל אם חשיב דשלבל"ע אי לא משום דזמנא ממילא קאחיא, וזה כביר ראייתי קו' בספר יד דוד להבאון מקארלין ו"ל דגדלות לאו בשנים לבד תלי' דהרי בעיא שיביא סימנים וזה ודאי חשיב דשלבל"ע כמו בפירות דקל דאע"ג דעבדיו דאחי חשיב דשלבל"ע לידון משום דחסר מעשה וה"כ כן, ולענ"ד לא קשה דהרי אם יעשה בן ל"ו שנים ולא הביא סימנים הוא ג"כ גדול כדאי' בחימ' (בס"י ל"ה) ובכ"מ וא"כ שפיר שייך זמן ממילא קאחי' דאפי' לא יתחדש אללו שום שינוי מעשה סופו להיות גדול, מ"מ יש לפקפק קלת דסו"ס הביא סימנים בשנת י"ד נחמא דלענין זמן זה ד"ד הוי חסר מעשה ואיך יחולו קידושין צ"ד כיון דגדלות זמן זה אין יכול להיות בלי שינוי מעשה וי"ל דבהוא סברא פליגי רש"י ותוס', ולדעת רש"י כיון דסו"ס יגדל אפי' בלא שינוי כלל וסו"ס יחולו קידושין ע"כ לא חשיב לגבי קידושין אלו דשלבל"ע ואפי' הגדיל קודם לכן ע"י סימנים חילי קידושין, וממילא דבר יש לפקפק כ"ד וי"ל דגם לרש"י חשיב כ"ד דשלבל"ע

דמלוי שיקדש כל הבצת ואפי' רגע ראשונה יהי בכלל הקידוש ע"כ מלוי שיקדש קודם כניסת רגע ראשונה וע"כ אין ראוי מזה למלוי אחרת עוד מבואר בגבורות ה' למחר"ל ו"ל פמ"ח לחלק בין קידוש לסעודה דסעודה ל"מ בתוס' שבת ודוקא בקידוש אחריו רב ל"ל של שבת בע"ש וקדוש ומוקן כונתו משום דקידוש קאי על השבת והייט כמו מוקדש בהמה או מקדש אשה שהאדם עומד מבחון מהדבר המוקדש כמו בן יכול לעמוד מן לשבת ולקדש את השבת דרך קידוש בן הוא ואינו דומה למלוי אחרת דקשור עם הזמן וא"ל לקיים לפני הזמן והגע עצמך אם יאכל מזה בער"פ צ"ח לפטור את הלילה היעלה על הדעת שיואל יד"ח משום דזמן ממילא קאפי' וכן אם יהקף שופר רגע לפני עה"ש פשוט שאינו י"ח [ואף שא"ל ראי' כ"ח להדי' ר"ה (כ"ז):] גם במגילה (כ"ז): וכלן שפעה משעלה עה"ש כבר דמשתע הא רגע לפני לא ילא והוא פשוט כביעתא בכותחאן וימא כמי כיון דזמן ממילא קאפי' יולא וע"כ דבשום מלוי ל"א בן, ועי' ל"ח ברכות (י"א): שכתב לר"ת דברה"מ פוער כל הלילה את קודש עה"ש בדרך ברה"מ את פוער כל היום כיון שדרך בזמן פטור הגה דלי"א זמן ממילא קאפי' ואפי' ימא הכה דיואל הייט משום דגברא בר חיובא אלא דכבר ילא והרי קי"ל ברה"מ (כ"ט): בברכה

המלוי חע"פ שילא מולא, אבל מי שאמח"צ כלל עכשיו חינו יולא:

ושמענו בשם הגה"ק החי' רי"מ ז"ל שהק' בקטן שהגדיל בתוך ימי הספירה איך מותר לספור הלאה הא ל"ח תמימות ומה שספר דקטנותו ל"ח דקטן פטור מה"מ אח"כ ראינו כמה אחרונים מדברים מזה הגה מדברי כולן נשמע דקטן ל"ח ב"ח אפי' לגבי לפטור עצמו על זמן גדלות [ואפי' ישבתי קו' זו ע"פ הש"ס בסנהדרין (ס"ח):] בן סו"מ קטן פטור שלא בא לכלל מלוי ובגמ' קטן מכלן דפטור וכו' היבא אשכחן דיעבד הכה דהבא אינעריך קראי למיפטרי' אן הכי קאמרינן אטו בן סו"מ על חטאו להרג ע"ש סופו נהרג וכיון דע"ש סופו נהרג אפי' קטן נמי והנה בסנהדרין (ס"ג): אזהרה לבן סו"מ משום שנאמר לא תאכלו על הדם, הגה דבן סו"מ לריך אזהרה, וא"כ ל"ל דאע"ג דקטן לאו בר אזהרה הוא מ"מ זה דע"ש סופו נהרג שייך אזהרה גם בקטן, וי"ל דה"ה במלוי אע"ג דקטן לאו בר מלות הוא מ"מ היבא דנוגע החיוב לגדלות חייב ע"ש סופו וקטן שיוגדל בתוך ימי הספירה אם לא יספור בקטנות יהי נרעון גם בגדלות שלא יהי תמימות ע"כ מחוייב גם בקטנות לספור ע"ש סופו:]

סימן יח

בענין מי שנעשה באמצע היום אונן ב"מ, ואח"כ נקבר המת, יהי צריך ברכות התורה עוד פעם

וכי' כדאי' (סי' שמ"א) וכיון דלריך להחנה ע"פ תורה חשיב זה ג"כ כתורה ול"ח הפסק:

ומה שהק' בעתים חלים עתים שוטה שנעשה שוטה באמצע היום ואח"כ נתפסק יהי לריך לברך ברה"מ הגה זה מילתא דלא שכיחא ול"ש קו' בזה, חולי בן ראוי להיות הדין באמת דלריך לחזור ולברך, ככ"ז יש לדון ולומר דפטור בהקדש דברי הפני משה על ירושלמי ר"פ מי שאחזו דריי מודמי שוטה לישן ע"ש ד"ה לא נדחית ולפי' ל"ל דעיקר פטור שוטה מחמת שנתפסק החיבור בין גופו לשכלו שהוא ענף מנשמתו פטור ממלכות.^{כז} וכשחזר ונתפסק היינו שחזר ונתחבר

ובזה יובן הגמ' ב"ה (כ"ח ע"א): אילימא כפאו שד. והתניא כשהוא שוטה הרי הוא כשוטה לכל דבר. ולכאורה חמוה דהרי אפשר להיות פקח, ומ"מ זה חולי בעלמא שכפאו שד (ובמדרמי שכן הקשה החתם סופר), וצריך לומר דקים להו לרבנן, דבשעה שכפאו שד אין בו דעת, ואף שמבין הכל, היינו מצד החכמה והבינה שבו, אבל דעת אין בו. ודא חסר, מאי קנה. ודעת פרושו חבור. והוא המזווג ומחבר כידוע, ע"כ כשאין בו דיעה, החכמה והבינה שבו אינו מחובר עם האדם, ועי"ז נפסק החבור בין גופו לשכלו.

למלמדי המו"צ מו"ה חיים יצחק זיידנר נ"י.

74א) אשר הקשית במי שנעשה באמצע היום אונן ב"מ ואח"כ נקבר המת יהי לריך ברה"מ עוד הפעם כיון דבנתיים ה" פטור מח"מ י"ל לפמ"ש"כ הב"י (בסי' מ"ז) דאפי' הוא בנה"כ ובניה"מ ל"ח הפסק לענין ברה"מ כיון דגם בנה"כ יש דינים שלריך לזוהר כמה יגלה וכמה יכסה וכו' וכיון שלריך להחנה שם ע"פ תורה חשיב זה ג"כ תורה והי"ל בנ"ד דגם אונן יש לו דינים השייכים אליו דאסור לו לאכול אלא בבית חברו או לעשות מחילה ואינו מיסב ואוכל ואינו אוכל בשר ולא שותה יין

כג. יש להוסיף ביאור, דעיקר שוטה שאין בו דעת אפי' יש בו חכמה ובינה, וכן מבואר בסנהדרין (צ"ב ע"א) שמי שאין בו דיעה, אסור לרחם עליו. היינו אפי' יש בו חכמה ובינה, רק שאין בו דיעה, עוד נשמע שם דאפי' או"ה אין בהם דעה רק חכמה ובינה. והרי ודאי שמבינים הכל, מ"מ משום שאין בהם דעת ודאי חסר ממנו קנין, ועי' חגיגה (ד' ע"ב) דאם שוטה בא' מד' דברים דשם, חשוב שוטה, אע"ג דלכל דבר הוי פקח. ואין לזה ביאור. רק לחז"ל, דקים להו לחז"ל דד' דברים אלו מורים על חסרון דעת, וא"כ אע"ג שמשביב הכל בטוב, חשיב שוטה.

(17)

וסתם סוגי' היא רבינא ור"א שסידרו ש"ס בבלי ור' אשי ורבינא בחראי ורביס נינא נגד ר' יוסף [גם הפוסקים קרו לה שיקול הדעת והיטת סתמא דסוגית הש"ס, אך שם קאי במידי דפלוגמא וכלן במקומו אין חולק על ר"י אך י"ל ככ"ל] ומה שהק' מ"ש ברהמ"ז דנקיט ולמה לא נקיט שאר מלות בפרט ק"ש דשורש פלוגתא דש"ס הוא נקיש, י"ל דלרוב פוסקים פסוק שמע ישראל לבד דאורייתא וע"פ רובא דרובא פסוק שמע ישראל כ"א אומר בקול רם ע"כ א"ל להזכיר ע"ז, משא"כ בהמ"ז ג' ברכות דאורייתא, וברה"ט לדעת רמב"ם הוא דרבנן, וקידוש שהוא לכו"ע מה"ט הרי הדרך להוליא ב"ב בקידוש וא"כ מחילא אומר בקול רם:

שוב העירנו חכם השואל הנ"ל דא"כ מ"ש המג"א דיי"ח בחפלה יד"ח קידוש ולשע"ת הנ"ל בחפלה בלחש כשא"ט משמיע לאזניו לא י"ח קידוש והוסיף דא"כ אי"כ שחל להיות בשבת דליכא קידוש רק בחפלה יח' הדין שלריך להשמיע לאזניו בשעת חפלה כדי לקיים מלות קידוש ויפה העיר ולפ"ו להזיק דמלות חפלה שלא ישמיע אפי' לאזניו אין עלה לקיים מלות קידוש בשבת שחל בו יוה"כ וצ"ע, וי"ל דיי"ח מן החון שאומר מעין שבע ומסיים מקדש השבת ולפ"ו ה"י להם לפוסקים להזכיר לכוון בשמיעה מהחון לקיים בזה מלות קידוש והלכתא רבתי לשבתא כשחל ביוה"כ"פ, אשר עמד בדברי ח"ת ברכות (י"א:) לחלק בין לילית ותפילין לת"ת דבגלית ותפילין כשפושטן עברה מלוותן משא"כ באורה, והק' דהתינה לילית דאין מלה אלא כשלבוש ד' כנפות ע"כ כשפושטן עברה מלוותה משא"כ בתפילין דהחויב כל היום עכ"ד, לע"ד כוונתו דבגלית ותפילין כשפושטן עשה מעשה לסלק המלה ודומה לברהמ"ז דחשיב סילוק סעודה משא"כ בח"ת לא עשה מעשה רק שפסק מללמוד, וכ"כ ע"פ האחרוני' ^{אמר החכמה} דהמחילין אין חיוב כל היום וסוגי' במיתן פ"א עכ"ד, והנה בחי' הר"ן סנהדרין (פ"ו:) מבואר להר"י דחויב דאוריית' להניח תפילין כל היום וכ"כ להר"י בחוס' שבועות (כ"ה:) ד"ה מי איתא, ולע"ד אפשר לומר דרך הכרעה דלעולם סוגי' בפ"א ביום מלך מקלם היום ככולו, מ"מ כשפושטן חשיב כעשה מעשה להיפוך וזה ל"א מקלם היום ככולו כמבואר בכ"מ לענין שומרת יום דסוגי' בספירת מקלם יום שני משום חקלם היום ככולו מ"מ אם ראתה נפקע למפרע ענין מקלם יום ככולו וכן בחפלין כשעשה מעשה כדי לבטל המלה מן הוא והלאה חשיב כאילו אירע ענין הפכ"י להמלה, וע"כ בזמננו דפושטין התפילין מחמת אונס שאין לנו גוף נקי ל"א כלל ביטול מלה מה"ט דכיון שלא ביטל את המלה במזיד שוב ילא במקלם היום מלך מקלם היום ככולו, וכן בזמן הגמרא כשפושט התפילין באונס שוב אי"ח ללבושן מה"ט דזה ל"א שנטשה ענין הפכ"י אל המלה רק בשלילה שלא הניחן רק מקלם הזמן וכל שלא קרה ענין הפכ"י אל המלה מוטיל מקלם היום ככולו ואיכמ"ל יוסר: ^ל

אשר הק' זה בניד נקטן שהגדיל ילסרך צמרנ → לברך ברה"ט מחדש כי בבקר ה"י קטן ואין דרבנן פוסק

הנוף עם השכל מייב שוב במלות. וזה ל"ח הפסק דהגוף והשכל ביחד לעולם חייבים במלות אלא שלשעתו נפסק החיבור ואח"כ חזר לקדמותו וזה ל"ח פנים חדשות וזכר לדבר דבגלים ר"פ י"ט דמפרק את המטה אינו מטמא בשעה שהיא מפורקת ומ"מ כשיחזור ויחברנה מטמא ומש"ה לריך טבילה, ואע"כ דכלי עץ לא גזרו חזרת טומאה ישינה כדאי' ר"פ דכלים ושבת (ט"ו:) וצ"ל דדוקא בשבירת הכלי פקע הטומאה מה"ט ואף כשחזר ועשה הכלי פנים חדשות צא לכאן חבל אם רק נתפרד החלקים אף שבשעתה חימק"ט מ"מ אח"כ כשנתחבר חזר לטומאה ישינה מה"ט דהיינו הק' ול"ח פ"ח, ולבאר הדברים יוסר נראה לפ"מ דאי' בברכות כ"ג דאם טומאה כמאן דאיתא דמי חזר וניער חי טומאה כמאן דאיתא דמי אין חזר וניער [וענין טומאה כמאן דאיתא נראה דהטומאה אף שאינה בפועל מ"מ הוא בכה בגמלא ובעין ש"ס בגשמית שטמון בקרקע כח כל הפירות וטבואה שהרי אם זורעין מלמית מ"מ אינו עדיין רק בכה ונקרא אלל חכמי המחקר חומר היולי] לפ"ו נראה דבגשבר הכלי טומאה כמאן דאיתא דמי ע"כ אי"ח לטומאה ישינה כמו דלי"א חו"כ ובגמפרקה טומאה כמאן דאיתא דמי רק שאינה בפועל עתה ודומה לטומאה שנתבטלה למיד טומאה כמאן דאי' דחוי"כ הכ"כ חזר לטומאה ישינה וה"כ בהתפרד השכל מן הגוף אף דבשעתו פטור ממלות מ"מ כשחזר ומתפקח חזר לחיובו היטן ול"ח פ"ח וצ"ה הפסק, וכמו דהתם חשיב גם בשעת פירוק שלא נסתלקה הטומאה מכל וכל [רא"כ ל"ה אפשר שיחזור לטומאה ישינה מה"ט] רק שנתפרדו החלקים ובשניהם יחד גם עתה גמלא הטומאה, ה"כ בעת שטומו ל"ח שנסחלק החיוב מכל וכל, ובשניהם יחד נמלא החיוב אך דפטור בפועל מחמת שהם נפרדים:

אשר הק' באור"ח (ס"י מ"ו) דכותב ד"ת לריך לברך. דהרי אין הכתיבה חלק מן המלה. הנה ברפ"ב דברכות לדבר בס דר"ת כתיב וכ"פ הרב ז"ל בה"ת דעיקר מל' ח"ת בדבור אך בכותב דכתיבה כדבור מקיים לדבר בס וא"כ היא חלק גדול מן המלה, ואדרבא עיקר מלות מ"ת חלי בזה, וכבר נשתמשו הפוסקים בזה (דס"י מ"ו) להוכיח חייבה דכתיבה כדבור:

אשר הק' על דברי ש"מ אור"ח (ס"י קפ"ה) בשם חרדים דלרוב פוסקים אם לא השמיע ברהמ"ז לאזניו לא ילא והקשית דמפורש ברכות (ט"ו:) להיפך אמר ר' יוסף מחלוקת בק"ש אבל בשאר מלות ד"ה ילא ולא כדס"ד להיפך דבשאר מלות ד"ה לא ילא עכ"ד הלא בחוס' שם במקומו ד"ה אבל כתבו דסוגי' דלעיל עמוד א' ס"ל דלא כר' יוסף וס"ל לרוב הפוסקים כסתם סוגי' דלעיל גם בחגלה (י"ט:) כל הסוגי' שהיטא כסתם סוגי' דברכות (ט"ו עמוד א') הנ"ל ושם לא הובא כלל דברי ר' יוסף ודחו הפוסקים דברי ר"י נגד ב' סתמות דסוגיית הש"ס

(*) דא"כ יוה"כ"פ שחל (כצ"ל).

(*) ראה השמטה ג' בסוף הספר

דאורייתא ואז השנתי דנפטר באהבה עולם של פרבית
כחש רבינו יונה דברכה זו מועיל לבהית כמו אהבה רבה
הנה עתה עליה על דעתי הקלושה דייל דחקת חיל הי'
דבריהם של כל בוקר יפטור כל המעליע מערב עד ערב
ופטור עתה למפרע גם הלילה, וכע"ז אי' בזה"ק פי' הי'
(קל"ב:) דחפלת ערבית רשות משום דאחללתי ביממא, ואף
לדרך עובר לעשייתן מ"מ כ' בשעתיק ברכות (ט"ו) ד"ה
רב קרא דאם מברך על להבא מועיל הדבר גם לשעבר,
וגדולה מזו מובא בשו"ת אחי הט"ז שבט"ז או"ח (סי' כ"ה
סק"ו) לענין ברכת המזל דאם מברך על מה שיאכל
מועיל גם למפרע על מה שאכל, וקו"ח בג"ד דיש סברה
לומר קן משום דלילא אחללתי ביממא:

ורא"י לזה משיטת השליה שהובא במג"א (סי' תרל"ט
סק"ו) דאפי' מי שהוא כסדר בסוכה כל שבעה
ימים לריך לברך בכל בוקר ע"י"ש, והמג"א הק' עליו כיון
דישן בסוכה למה יחשב לילה הפסק ומאז אחרתי דכיון
דחז"ק ו' ימים חשיב כל יום מילה בפ"ע ודומה למ"ש
הרי"ף לענין ד' כוסות דבט"ו ד' ברכות כיון דכל חור
מילה בפ"ע אח"כ שמעתי שכ"כ בס' השיב משה ולא אדע
אם בנה יסודו על דברי הרי"ף הג"ל כי אין לי ס' השיב
משה, עוד י"ל דכל יום הוא דבר בפ"ע כח"ש בשע"ת
(סי' תרנ"ב) לענין אין מעבירין ע"י"ש ויש להביא סמורין
לזה מזה"ק ולא (ק"גד.) דכל יומא פעם א' חקרי ט"ש, וכו' וס'
קשה דה"ל לו לברך בכל לילה בכניסת היום ולא בבוקר,
ול"ל דמילה שהיא כל מעליע וזמן ברכתו בבוקר ופטור
הלילה למפרע וכנה י"ל בג"ד:

ואת שהמג"א חולק על השליה לע"ד ראי' מפורשת
לדעת השליה מש"ס סיכה (מ"ה:) ד"א לולב י"א
סוכה ו' לברכה וכתוס' שם דאין לולב וסוכה שוין לולב
אינו מברך אלא פ"א ביום וסוכה כל אימת שכתבם בה
מזכר, וק' לכא' טובא דא"כ איך אמר' בגמרא סוכה
שבעה ממנ"פ אם יושב כסדר ולא ילך כלל למוץ הרי סגי
פ"א בכל ימי התג כח"ש חגיגה ואם י"א מחנה אפי' כמה
פעמים ביום מברך, וא"כ לא משכחיל שבעה כלל דוקא,
ולהשליה איש טובא דמירי ביושב כסדר ומ"מ מברך ו'
ט"ר מפורש קן ברש"י (מ"ו) ד"ה כ"ז שמתקן דכל יום מימי
הסכות חשוב כחולץ ומניח לענין תפילין ע"י"ש דמפורש

יולא מפי רש"י ו"ל כמו שכתבנו, אך ק' למה מברך בכל
יום צדק רבי בירך כלילה הראשונה ופטור כל המעליע
דהיום הולך אחר הלילה ויברך רק בכל לילה דסכות וי"ל
דברכת לישב בסוכה של לילה הראשונה של חג אינו מן
המנין מחמת דאז אין החיוב מלד חשבו בעין חדורו דאפי'
בירדו גשמים חייב משום ט"ו ט"ז מחג המזלות ומשום זה אינו
פטור יום המחרת צדק כיון שהוא לגמרי סוג חיוב אחר,
וע"כ צדק לריך לברך שנית ומאז והלאה מושבגא שאפי'
יושב כסדר לריך לברך בכל בקר:

וסו"ס ש"מ דברכה שפטור כל המעליע ומנה צדק
ופטורה גם הלילה למפרע משום דלילה אחללתי
ביממא, וע"כ גם קטן שהגדיל יכול ללמוד כלילה על סמך
צדק"ת שיברך צדק, והנה בס"פ תפלת השחר טעה ולא
הזכיר של ר"ח בערבית אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין
החודש כלילה והק' דבאב"י מ"ר או"ח (סי') דהא
כשמוקדשין בבקר מחקדש החודש למפרע כדאי' בירושלמי,
וכלע"ד דהנה בזה"ק הג"ל דחפלת ערבית רשות משום
דאחללתי ביממא, ומה דמ"מ קלח חיוב הוא ובחנם אין
לבעלה כח"ש המוס' ברכות (כ"ו) ושבת (ט"ו) היא חשובה
דמ"מ יש ללילה גם מהות עצמי בלעדי היום דהרי חז"ן
כמה מלות שנהגות דוקא כלילה כמו ספירת העומר ומילה
ומזור ופז ופ"כ יש חיוב מפאת מהות העלמי אשר
להלילה, וכ"ז בחז"ל אחר, אחנם לענין יעלה ויבא כיון
דאין מקדשין המוס' כלילה רק שט"י שנתקדש היום נתקדש
גם הלילה למפרע וא"כ כל לורת קדושת הלילה של ר"ח
היא רק בגדר אחללתי ביממא דמפאת עלמא אין לו
קדושה [וכלע"ד סמך על זה מהקדשין (ל"ז):] מושב דכ'
רחמנא גבי שבת ל"ל סד"א תיבצי קידוש צ"ד כי מועדות
פירש"י ולא נהוג קידוש אלא ביהודה משמע דרש"י ז"ל בא
לפ"ש דמכל מושבותיכם שמע"י דל"כ קידוש צ"ד דקידוש
צ"ד אינו בכל מושבות אלא ביהודה, משמע דר"ט דבטי
קידוש צ"ד ל"ח שהוא בכל מושבותיכם ואף דנהג בכ"ח
מ"מ כיון דהקידוש הוא רק ביהודה שורש קדושת י"ט הוא
רק בא"י אלא שמתפשט גם לחו"ל, וידוע דהמקום והזמן א'
ע"כ גם בזמן קן, כיון דאין מקדשין החודש רק ביום
שורש קדושת ר"ח ביום אלא שמתפשט קדושתו גם להלילה
ע"כ גם לענין חיוב יעלה ויבא הבא מלד ר"ח אמרינן
אחללתי ביממא וע"כ אין מחזירין אותו, כנלע"ד בזה:

סימן יח.

בענין ניעור כל הלילה איך יעשה עם ברכת התורה

עוד סניף לברך לדעת האומרים בשינה אף באחל"ע היום
לריך לברך ברה"ט אם יאמר ק"ש בלא ברכה"ט או מי
שומר שלא לברך שום ברכה קודם טבילה לקרו' כחקנת
עזרא וירא שזין כך יעבור וזמן ק"ש אם מותר לקרות ק"ש
עמה ואחר טבילה יברך ברכה"ט ע"כ שאלחו:

לואריק.

אשר שאל בניעור כל הלילה ומסופק אם לומר ברה"ט
וכו' המג"א (סי' תל"ד) דעפ"י דין לריך לברך
דספריא לחומרא אך נסן לשמוע מאחר ואין לפניו איש
אחר להולאו גם נכון להמתין עד שישן שינת קבע ויהי'

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 54

פורענות ראשונה. והאפסוף והאון האוה"ל, וזו היא פורענות שנייה. וזו להפסיק בין שתי סוגי הפורענות. נקבעת דוקא פרשה "ויחי בנפול". שכן בה נרחבה התפלה להגנים של ישראל, משתי סוגי פורענות הללו. הפלה האורכים המכונים, ומנסה השונאים החדשים דין והמצא, שבמפורסם אתי אומר שונא, בדרך שאמר במכונים אומר, אלא שבמפורסם הוא אומר, בשונא, שם פעלים שמה אצל אחרים. שכן הוא באמת דרכם של הערב רב, שבשעת שמה פעלים בחזרת מפורסם, אינם פעלים אלא על ידי שמה מצטרפים לכותה של שמה מבוהן, והם מפעילים את שונאם. ולזה דוקא הכונה אצל המפורסם, לומר בשונא, במשקל שונה מה דקש במכונים. במכונים הוא אומר אומר, ובמפורסם הוא אומר בשונא. והנה.

ג. וזה הוא מעט של רש"י שמואן למאש, פורענות ראשונה בדרך שפורסם הים' בשם המדש, ומדחזין דהמפסיק בין שתי הפורענות הוא דוקא פרשה ו של, "ויחי בנפול", שמע מינה, כשהי הפורענות גם יחד, בצרת ערבוב הן אכזרות, ולפירוש של המדרש. רק הפורענות השניה, שייכת היא לצדד הערבוב.

ד. ומכונת המכא ואמרת, ערודת פרשה ו שחזרה למקומה. דיינו בשעת שומת עבר והגשם הלא הלא. או החזר המרשה למקומה.

מאמר ב
פרק א

א. כרת אהבה רבה פורת מכרת התורה. אלא שאינה פורת אלא אם כן שנת על אחר. ואם לא למד לאתר לאתר שבו, אינו נספר מכרת התורה. על ידי אהבה רבה.

הגהה
הגהה

ג. אמת אף על פי שלאחר התעיה מכור סיני, היו נמצאים ונאמרים תוך המסחר: ככל מקום, לא היה זה אלא בשעת חנייה דוקא. אבל במהלך המסעות, הנה כסתי ואילך שהתחילו המסעות להיות נעשים לפי סדר העולם, בראי שריו מובלים מן המחתה, שהרי לא נכלל כסתי השכנים, ומסל לא שייך בניהן חזרת דגל. ומצא, דבשעה שמתקל העני והתחיל המסע, היו הערב רב, מהפירשים מן המחתה והעולם ומחבילים לעצמם.

ד. ועל כן, כופיעה היא התפלה של מסעדות, בפנים כפולים. ומיוחדת היא, תפלה זו בכך, שהיא מחלקת את צדי ישראל למפורסם ומכונים. שכן מסעדותן הוא הוא המפורסם את המכונים. ומתוך כך, מתחם הוא כסע האון, לשני המונים גם יחד.

ה. ובשר השרים הרי הוא אומר: כי הנה המנו עבר, חלשם הלא הלא לוי. ובפירוש הגר"א שם כתב דהמנו עבר, היינו החלול בין אומות העולם, "חלשם הלא הלא לוי", היינו שלפון הערב רב. דערב רב קשי יותר מאומות העולם, שמה גשם פורד לישאל. וזה אמת מרים, שמה יתר מיד בין ישראל לאבותם שבשמים. עד כאן לשונו. ומתוך התפלה של כסע האון לסתה, דרשה זו של שלפון הערבוב, בא הוא כשני פנים. דיש שמה מתעסקים בעבודתם של השלה קשפה בין ישראל לאבותם שבשמים, כשהם נמצאים בחזר המונה בפנים, ויש שמה מתעסקים בעבודתם זו של השלה קשפה בין ישראל לאבותם שבשמים, כשהם מצטרפים לאויבים מבוהן, ומשם הם רודפים את ישראל.

ו. ומתברר הוא לפנינו מעם קביעותה של פרשה זו דיינו בנפול" של במקומה, בכדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שנייה. דפורענות שניה היא אותה מעשה דאפסוף, ופורענות ראשונה הוא, "ויסעו מחר השם". שפירש בו רש"י שמואן כבד דחזרה הענין של העוסקות השנה. ומצא, דשתי הפורענות, גם פורענות ראשונה וגם פורענות שנייה, שריתן נפנה על צרת הערבוב. אלא שצרה זו מתחלקת היא לשתי כמות, האחת היא בשעת פיות, דיינו שעת נפיעה, והשניה בשעת כניסה, דיינו שעת חנייה. ולכן, "ויסעו",

ד. ויעון רמב"ם הלכות תלמוד-תורה פ"ק ש"ש, הלכה ד' שפסק שם ל"ח דנא, דמבטלין תלמוד תורה למצוה שלא תיעשה כדי אחרים, אלא שהוסף בה דברים, וכך הוא לשון בהלכה זו, "היה לפני עשיית מצוה ותלמוד-תורה, אם אפשר למצוה להיעשות על ידי אחרים לא ימחק תלמודה, ואם לאו, יעשה המצוה, ויחזור לתלמודה". עד כאן לשונו. הרי שהוסף על גוף ההלכה של כפול תלמוד-תורה, היתכנות ויחזור לתלמודה. והדאי דהמפה זו מועלת בראי, דהרי כל עצמו לא ביטל תלמוד תורה, אלא לעשיית המצוה, אם כן, מה מקום יש כאן לפסק של לאחר עשיית המצוה, הלא משנה שאינה צריכה היא, לומר לו לאחר עשיית המצוה, שידחור לתלמודה, דאמר יש כאן מקרא דע"כ שעשיית המצוה תמסור אותו מתלמוד-תורה לעולם.

ו. ואמנם, מפורש הוא בגמרא בענינה של תלמוד-תורה, כי ביטולה זה הוא קיומה. מנחה צ"ש, ומ"ש רש"י דקיימא לו מבטלין תלמוד-תורה להנכמת כלל, ולזה קאמרין, דביטולה זה הוא יסודה וקיומה. כלומר, ספקל שכר, כאילו יושב וסיסדה ועוסק בה, יקוץ שם, והנה פשוט הוא, דהא דאמרין דביטולה זה הוא קיומה, היינו דקא באם הוא מבטל תלמודה לשם קיום מצוה הנכמת כלל והוצאת המ"ט, וכדומה, אבל אם הוא מבטל את התלמוד לצורך דבר-הלשה, או מ"ט לשם בשלה, והוא ה"ל ונקיים מצוה הנכמת-כלל או מצוה הוצאת המ"ט, בודאי שאין כאן אלא שכר מצוה, ולא שכר-תורה, מאחר שלא קיים המצוה, מתוך חפס תלמודה לשם קיום מצוה זו. וזה הוא שהוסף הרמב"ם בהלכה זו במיומם, "והחור להלמודה", כלומר, מתוך כך שתירכק לאחר עשיית המצוה, הוא חור להלמודה, הרי הוא קובע על ידי זה, כי כל המסקי-הלמודה, לא בא אלא לשם עשיית אותה מצוה, ובכחה של קביעות זו, הרי עשיית המצוה שלו, נסדרת היא למסרה בהנך פעולתו של החוק, של, ביטולה זה הוא קיומה". באופן דעל ידי החזרה להלמודה, הוא מקבל שכר-תורה, גם בעד עשיית המצוה.

ז. והחורים אנו לברכה אהבה רבה, בברכה אהבה רבה נאסדת תהלה, דאם שנה על אהי, או פוסרת היא גם מברכה תחורת.

21

ב. ונראה לנו כפירוש דוד מילרד דבאמת, מסבך של ברכת התורה, צריכה להיות מיוחדת לענינה של תורה. כמו שחזוין בברכת המצוה, ובברכה הנזכר, שברכתה של כל מצוה, וברכתה של כל תנא, אין בה אלא מענינה, של אותה מצוה, או מענינה של אותה תנא. וכן יבאור ברכת התורה, כעת אשר בהל, חלקה, אשר נתן, כלל אין בהן שום תערובות של איהו ענין, חוץ מענינה של תורה, ומפני זה, אי אפשר באמת לצאת ידי הברכה ברכת התורה, על ידי ברכת אהבה רבה, דהרי בברכה אהבה רבה, נזכר שאר מצוות, מלבד מצוה תלמוד-תורה.

ג. אלא דאכתי יש מקום לדון בזה דין אחר. דהנה כפסר פחד יצחק, שער חורש האביב, סאמר ס"ח, אות ג', נאמר בזה הלשון: "מבטלים תלמוד-תורה בשביל עשיית מצוה שאי אפשר לה לעשות כדי אחרים, והקשו על זה רבותינו הקדמונים, דלמה לא ימסור מקוים מצוה בשעת שעוסק בתורה, הלא בכל התורה קיימא לו, דעוסק במצוה פסור ממצוה, ומבואר הוא בדבריהם, הישוב לקושיא זו, משום דברורה יש תנאי שהלמוד צריך להיות על מנת לעשות ומכחי שהעשייה היא תנאי בלימוד, הרי אי אפשר הוא שהלמוד יפסור אחר מן המעשה, ואין קיום המצוה עומד מחוץ לענינו של לימוד תורה אלא שהוא קיום התנאי, של ללמוד על מנת לעשות, ובמצוה למדים, כי שרף בהיגות זו בקיום מצוות: לשם מצוה גרידא, ולשם קיום התנאי של תלמוד-תורה". עד כאן לשון פחד יצחק, שער חורש האביב.

ד. ומצד זה שפיר יש מקום לדון, דתערובות שאר מצוות איננה ברעו במשכנע ברכת התורה, דהאי בברכה המצוה ובברכה תהוהו, כל שהוא מערב בה מצוה אחרת, או שהוא מערב בה תנאיה אחרת, הרי זה פוגם ביחודה של הברכה, שכל ברכה צריכה להיות מיוחדת לאותו ענין שיהא באה עליו, ותערובות שלא מענינה, מבטל את התייחודה של הברכה, עם אותו ענין שעליו היא באה, מה שאין כן בברכה-התורה, דמאחר דכל המצוות כלל אפשר לתן להקיים, בתורת קיום התנאי של תלמוד תורה, הרי לעולם אין התנאי, שהוא קיומם של המעשה, פוגם את התייחודה של הברכה עם המעשה.

ידי אחרים לא יפסיק תלמודו, ואם לאו, יעשה המצוה ויחזור לתלמודו. וכבר דברנו בזה, בפרק הקודם בזה המאמר. אלא שעוד לנו פנים חדשות, בהנחת סיום זה של "ויהזור לתלמודו". לפי הפנים החדשות הללו, יש כאן בהוספה זו, הנהגת הנאי, המבטל את נוסח של ההלכה. יקראו רמב"ם פס"ו מאישות הלכה כ' לענין מצוה פריה ורביה, דאם היה עוסק בהנחה, ומורה בה, ויהיה מותר, אלא שישא אשה, כדי שלא יפסד במונחה, בעבור אשה, ויבטל מן התורה, הרי זה מותר. להנחה, שהעוסק במצוה פסור מן המצוה, וכל שכן בתלמודות. עד כאן לשונו. ומכאן, אופיא, מהלכה זו דהא דקיימא לן דמצוה שאי אפשר להעשות על ידי אחרים, תלמודותיה נדחות בפניה, אין זה אלא באופן, ומלבד עצם קיום המצוה, אין כאן נוסח תלמוד. תורה, מה שאין כן, באופן שקיים המצוה יגור אחריו בנפול תורה, במה שאין בו קיום-מצוה, כי אז גם קיום-המצוה, אינו דוחה תלמוד. תורה, אפילו אם אי אפשר לה למצוה זו, שהעשה על ידי אחרים, ולהכי, במצוה פריה ורביה, שיש בה חשש בנפול תורה בשביל מונחה, שאין זה נהנה לעצם קיום המצוה של פריה ורביה, באמת אין מצוה תלמודותיה נדחות בפניה, וכן משמע שם ברמב"ם הלכות אישות בהלכה המסוכת, דזה הוא הפנים של עובדא בכו עזא, שלא נשא אשה, מפני שנפשו חשקה בתורה. יע"ש. והשאלה אם אגן נמי נפא, דזה הענין החבוני הרמב"ם כמס' שהוסף הכא בהלכות תלמודותיה, דבמצוה שאי אפשר לה להעשות על ידי אחרים, יעשה המצוה, ויחזור לתלמודו. דבא ללמדנו, דעד כאן, אין לו להפסיק מתלמודו בשביל קיום מצוה, אלא כתנאי שאחר עשיית המצוה יחזור לתלמודו, ולאפוקי באם יתר הוא, שגם לאחר עשיית המצוה, עדיין תגורם עשייתו, כי שלא יהיה בידו לחזור ללימודו, אין לו להפסיק מתלמודו. וכמו שאפסקא באמת והלכה לענין פריה ורביה.

י. ועדיין אין בזה כדי שביעה. שהלא הרמב"ם כתב פעם לרב, דמותר להתאהר בקיום מצוה פריה ורביה, משום דעוסק במצוה, פסור מן המצוה. ופעם זה הלא מותר הוא את עצם הדיו, דמבטלין תלמוד תורה למצוה שאי אפשר שתיעשה כדי אחרים, ולעולם נפא הכי, דאין עליו להפסיק מתלמודו מיד העוסק במצוה, ומדוחיקו, דעל ידי עסקו במצוה תלמודותיה, אין הוא נפטר משאר

22

לפי התנחות שנתפרשו במאמר זה, הלכה זו כך היא מתפרשת. דעיקר הדיון שברכת אהבה רבה, יכולה היא לפסור ברכת תורה, אם על פי שיש בה התעוררות ענינים אחרים, של שאר מצוות. היינו משום דגם שאר מצוות, מלבד תורה קיים מצוה שבה, משמשים הם הנאי בתלמודו של תורה, ורק מפני זה אין הם פוגמים בידו משמע הכרח ליתור, אבל הלא למדנו, כי שתי כתיבות זו בקיום מצוות: לשם מצוה גרידא, ולשם קיום הנאי של תלמודותיה. ולזה אני דנים כך, דאם שנה על אחר, אני אומרים כי שחזיתו פסור על החלטה. וכל אותן המצוות שנוכח בברכה, מצטרפות זו לזאת, כקיום הנאי של על מנה לעשות, הנהגתה כלית-התורה, ואין כאן שום עירוב פרשיות, אלא לכל דבר-הברכה, משמע של תורה. הן, אבל אם לא שנה על אחר, חסרה לנו התוכחה, שקיום-המצוה אשר בברכה, במוכח של תורה הן מתפרשות, והרי זה דוגמה דברי הרמב"ם, שבה, "ויהזור לתלמודו", דעל ידי הלימוד על אחר, פקבל הוא למסרת שבר-התורה על עשיית המצוה, מה שאין כן, אם אחר עשיית המצוה, לא חזר על התלמוד, דהיינו לא שנה על אחר, אז חסרה לנו ההוכחה, כי הפסק התלמוד כא הוא לו, משום קיום התנאי של על מנה לעשות, וכל שחזרה לנו ההוכחה, שהקיום-המצוה של, במובן הנאי של תורה הוא מתפרש, הדיון למשימות המעשה, שאין כאן כי אם קיום מצוה גרידא, ומפילא, יש לה שתי תוצאות, בעצם התפעל ממש, אין כאן שכן של תורה, אלא שכן של מצוה, וכשנא דנים לענין הברכה, תפסינו שברכה מעורבת היא, ואין כאן יחוד לתלמודותיה, ומפילא אינו נפטר באהבה רבה.

פרק ב

ה. רמב"ם הלכות תלמוד-תורה פרק ג' דין ג' כתב, "לשכר התלמוד קודם למעשה, בכל מקום". יקראו שם, חזק דקאמר, "בכל מקום", אין לו פירוש, דהרי אין בזה שום הוספה, על חזיון המפרש בכאן, דתלמוד קודם למעשה.

ל. והנה בהלכה המסוכת לכאן, בדין ד' כתב הרמב"ם, "יהיה לפניך עשיית מצוה ותלמוד-תורה, אם אפשר למצוה להעשות. על

עש"ן

עמ"י

ספר
שאלות ותשובות
א ר ץ צ ב י

אשר הכינותי בעניי בחמלת ד' עלי
א ר י ה צ ב י פ ר א מ ע ר
אבד"ק קאזיגלוב – ר"מ בישיבת חכמי לובלין

לובלין

קט"ב
כדפוס של ר' עוזר צוועקין נ"י לובארטאווסקא 62

שנת תרצ"ט לפ"ק

וכעת נדפס מחדש
בתוספת הגהות והוספות מהגאון המחבר זצ"ל
על ידי
בן אחי הגאון המחבר זצ"ל
דב פרומר
קרית שמואל - חיפה

בני-ברק ה'תש"נ
וכעת נדפס מחדש בס"ד בשנת תשע"ט

הברכות מאחר וגם דקדקתי בדבריי שישמע כל הג' ברכות מאחר ואף דכבר בירך אשר בחר בנו והיינו משום דאפשר דאחר שבבר ילא יד"ח ברכה א' טוב אין שום מל' בשמיטתו שאר הברכות כדעת הרמב"ם דאפי' בחול אינו חוזר על גילין שאין מעבדין והיינו משום דאחר שפי' אין כאלו מל' ולא מל' ניגהו כלל כמו"ש השאג"א (סי' נו"ן) וע"כ נכון שיכון שאם יבא אחר ויוליאו לא תפטרנו ברכה זו רק עד אז ומנאי זה מהני כמבואר במג"א (סי' תל"ד) וא"כ שפיר יולא עתה יד"ח כל הג' ברכות יחד, ולכאז' נכון לעשות כן גם כשדפסו לדרך בעלמא אחר שניה שיטון שלא תפטרנו הברכה עד אחר שניה ואח"כ יברך ג' ברכות אך כיון דבמג"א (סי' תל"ט) מבואר להיפך מחש"כ (סי' תל"ד) י"ל דאין לסמוך ע"ז למעשה להתיר ס' ברכה וע"כ אין לכון כן רק אם יוליאו אחר: *

ובעיקר סחירת המג"א הג"ל אם שי"ך לברך ולהחנות שלא תפטרנו הברכה רק עד שפה זו, וכפי"ז פליגי הפ"ח והתב"ש (סי' יו"ד ט"ח) כמי שש לפנ"ז כמה פירות לאכול או כמה עופות לשחוט ומכרך ברכה פ"ח שלא תפטר רק מליין אבל יודע ברור שישמע ויאלל גם השאר ע"י"ש לפנ"ד ראו' דמהני מנאי מחש"כ הפוסקי' דלדורך סעודה ג' על ש"ק מותר לחלק הסעודה לב' ולברך בהמ"ז בנתיים וק' הא דבהמ"ז מלריך אח"כ ברכה אחרת הכא רק מלד היסח הדעת דמיכלי וברוכי בדי' הדדי א"א כדא' בפ' כיסוי הדם וגדולה מזו כ' המג"א (סי') דמי שבירך בורא נפשות בטעות ואח"כ טבר שה' לו עוד פירות לאכול מותר לאכלן בלי ברכה ואפי"ג דודאי אם לא ירלה לאכול עוד יולא יד"ח בברכה בורא נפשות שבך בטעות וכן אם לא יאכל אח"כ רק חצי דם שאין בו שיצר ברכה אחרונה ג"כ א"ל לברך אחריו [אף דכלירוף מה שאכל קודם ברג יס בו הרבה יותר מכשיצור] משום דכבר ילא יד"ח בכו"כ ודמ' כיון שאין בו הסה"ד אינו טקק לברכה אחרת ואי' יחא דאפי' אם מחנה בתחלת ברכתו שלא יפסור רק פרי אחת ולא יותר לא מהני מחש"כ דידע נאמנה שסופו לאכלן כלן אי"כ גם במכרך ברהמ"ז וידע בעלמא שיאלל עוד ל"ח הסה"ד וסופו כחלמא, וע"כ דגם מסיקא מופיל מנאי ואכל היה אח"כ יוכל להתנות שהברכה לא תפטרנו רק עד כאן ובהמ"ז חשיב סילוק סעודה כסוס' פ' כיסוי הדם והר"ז כמפרש שלא תפטרנו הברכה יותר וכ"כ המג"א והר"ב ז"ל (סי' ק"ל ס"ז) דאם ברך במחכוון אפי"פ שדפסו עוד א"ל ברכה אחרונה:

המהר"ל והש"ס לפנ"ן מלה דאפי"ג דסני ברכות מ"מ כל מה שאוכל בכלל המל' ומקיים החי"ט דאורייתא ובעי' הסיבה ה"ז לפנ"ן בה"ט אפי"ג דסני ברכה אחת מ"מ כל מה שמכרך בכלל ברה"ט הוא ומקיים ח"ט דאורייתא וכן בברכת הסומ"ט וכמו בטוסח בהמ"ז עלמא דסני מה"ט בברכה א' משין ג' כמ"ש הר"ב (סי' ק"א) והר"ב ז"ל בש"ט (סי' ק"א ס"ח) ומ"מ אם מחלקן לג' ברכות כלס הם דאורייתא כמו כן בפנ"ן ברכה הנוספת, ולפי"ז דכמו דאמרינן שם (ק"ל ג'): לענין גילין שאין מעבדין את המילה דאם לא פירש דוחה שבת ואם פירשו אין דוחה שבת הי"ז שלא פי' דוחה טוב איסור לא תשא וא"כ שפיר כתבו האחרונים בספק בירך לברך כל השלש ברכות המורה, ושאי' ברכת המזון דאחר בונה ירושלים עונין אמן על ברכת עלמא להורות שבבר סיים ברכות דאורייתא ועליית אמן לכוונה זו הוי כפירש ושוב לא חשיב אחד עם ^{מזון חכמה} על כן אינו דוחה ספק לא תשא ועל כן כתב הרמב"ן בספק בירך ברכת המזון לא יברך הטוב ומטיב מה שאין כן בברכת המורה שאינו עונה אמן הוי כלא פירש, ותו דכל זמן שלא אמר הפסוקים שאחר ברכת המורה אסור להפסיק לכמה פוסקים דגם אחר ברכת המורה לריך ללמוד על אחר כמו באהבה רבה וכיון דאסור להפסיק חשיב שפד"ן לא נגמרו הברכות עד שיאמר הפסוקים ושפיר הוי כלא פירש דחזר אפילו על גילין שאין מעבדין דוחה שבת, הכא נמי דוחה ספק לא תשא והיא סברא ישרה ומחזירת בסייעתא דשמיא, מכל מקום הואיל ונפיק ממומא דהגאון רבן של כל בני הגולה השאנת ארי' זכרונא לברכה שלא יברך רק ברכה אחת, וגם סוף דבר יהי' שיברך כל הברכות אחר שניה או ישמע מאחר ולשיטה מקובלת ברכות (סי' י.) יולא ירי מונתו למפרע וחשיב כאלו ברך כל הברכות וס"כ מהיות טוב אל תקרי רע ולא יברך עתה רק ברכה אשר בחר בנו:

וביתוך הדברים האמורים אחת למד טוב טעם לח"ש לעיל דיותר טוב שיבא אחר ויוליאו משיברך בעלמא דאפשר דהא דהתירו חז"ל לברך ג' ברכות המורה אפי"ג דמסיק דין סני באחת [כחש"ל דאפשר דאפילו מדרבנן סני בא'] היינו משום דלא פירש וכו' כללין שאין מעבדין רכ"ז שלא פירש חוזר עליהן משא"כ בנ"ד שאומר הפסוקים אחר ברכה אחת ועושה הפסק גדול בנתיים אין לך פירש גדול מה ושוב לא יוכל לברך אח"כ שאר הברכות וע"כ נכון מאד יותר שישמע הברכות מאחר משיברך בעלמא, וגם מה"ט כתבתי שיטון שלא יפסור עד שישמע

סימן ב.

טעם המנהג לומר בבוקר אחר ברכות התורה פרשת ברכות כהנים

שבכתב והורה שגפ"פ וגמ' כדא' ברכות (י"א): למקרא ולמשנה ולגמ' לריך לברך, וסיקר מלת הורה שבכתב דוקא עי' ברכות י"א ע"א.

76 נרעיד טעם המנהג לומר בבוקר אחר ברה"ט פ' של ברכה כהנים דוקא משום דברה"ט פטרת חורה

* מש"כ דברכת התורה דומה לציצין שאין מעבדין שאם פירש אינו חוזר במג"א סי' קל"ט סק"ד מבואר להיפך.

(3) ע"כ בשלומד תורה שבכתב וגם חבין יש ב' דברים מלד
עלם המלות הוא תורה שבכתב גרידא ומלד הבנת הפנין
חשיב תורה שבכתב והושבע"פ יחד ומ"מ הדין דברים
שבכתב אי אתה רשאי לאמרן ע"פ משום דתורה שבכתב
חשוב בין מלד המלות בין מלד נושא הענין ותורה שבפ"פ
ל"מ רק מלד נושא הענין לבד ע"כ לר תורה שבכתב שבו
יותר פיקרי ואח"כ כשנחבבה השכחה חידשו חז"ל היתר
לחז"ל בחר מהות תורה שבפ"פ שבו ושלל יחבטל מהות
תושבע"פ לגמרי לגבי תורה שבכתב:

ובזה יש לבאר הורש שדרשו ז"ל יהיה זה מפסק עת
לפשות לה' הפרו תורתך, תורתך נקרא תורה
שבכתב שהוא מהש"מ עלמיו [ואף דגם תושבע"פ הוא
מהש"מ אבל משותף בכך שילא הדבר לפועל ע"י חז"ל
ע"ד יוס' א' הוכיף משה מדעתו, וע' תפארת ישראל
למהר"ל ז"ל (פרק כ"ז) חז"ל דודאי כל מה שכולל חז"ל
מן הכתוב ע"י דרשה שלהם נקרא הכל דברי תנאים
ודעתם אף שהוא נרמז בתורה והוא מהם ע"י"ש וע'
אדרת אליהו ר"פ משפטים] וזה חשיב הפרה וביטול קצת
לתורה שבכתב שלא יחשב עיקרי דא"כ ה"י מהבטל מהות
תושבע"פ לגבי' אף שהם ז"ל פשו חשיבות למהות תושבע"פ
שלא יחבטל למהות תושבע"פ שבו זה קצת מיעוט חשיבות
לתורה שבכתב וזה הפרו תורתך וזה איש למה לא הביאו
פסוק זה בכ"ד שסקרו חז"ל ד"מ כגון שגורו שלא לתקוף
בשבת ושלא ליטול לולב בשבת משום גירה שח"י יעבירו
ה"ל לאתווי הק קרא דעת לפשות וגו' הפרו תורתך
ולפח"ש א"ש *):

ונשוב לניד דכשנלמד תורה שבכתב שלא מחוץ ס"מ
הכשר איט מקיים מלות לימוד תורה שבכתב
רק תושבע"פ, אחתם בברכת כהנים י"ל ד"מ ת"מ שבכתב
אף בפ"פ כיון דמלוי לכהנים לברך את ישראל והם לדין
לברך בפ"פ ולא מחוץ הכתב ומלותיו בכך וכן מלוי על
הישראל להתברך מן הכהנים בכל יום כח"ש כס' תורים
ובת"מ אמרי' שומע כשונה כח"ש חוס' ברסח (כ'): ד"ה
דאשכחן בסני' וא"כ ישראלים השומעים מן הכהנים ברכת
כהנים ע"פ חשיב כאלו אחרו בעלמך:

ולכאורה יש לדחות דל"ש כאן שומע כשונה דכיון
דרואים להתברך מן הכהנים איכ' א"מ
שוכ"ע יחשב כאלו הם אמרו ג"כ אותן הדיבורים יברך ה'
וגו' ולשון זה אין שייך חללם רק להתכוון לקבל הברכה,
ושוכ"ע לא מליט רק כשרואה לני"מ בלוחו דיבור ממש של
העונה וכן בסוס' ברסח (כ'): ששמשו עשרה הדברים

לקרותה מחוץ הכתב | דהיינו מחוץ ס"מ כשר כח"ש חוס'
(קס"ו.) וע' שו"ע אורח (ס"י של"ד) | דבריהם שבכתב א"מ
רשאי לאמרן ע"פ ונכללין בזה ב' דברים א' איסור לקרו'
בע"פ, הב' שלילת קיום המלוי דת"מ כשהוא בפ"פ ואף
למלד בפלמח דאדם י"מ במהב"פ הי"ד במקום דהללו לא
נאמר אלל המלוי ומשכחת לה למלוי בלא עבירה ועבירה
בלא מלוי רק במקרה מודמי יחד המלוי והעבירה אז י"ל
דיולא יד מלוי אף במקום עבירה ואין עבירה חכמה מלוי
וע' תוס' סדר (ב'): משא"כ בזה דלא משכחיל לה לעבירה
בלא מלוי בודאי נפקע כל המלוי אם קורא בפ"פ והוי כעין
חנאי להמלוי שלא יהי' בפ"פ, וכע"ז, כ' הפוסקים לענין
לאו דלא תשחט על חוץ דל"ש ב"י עדול"ת כיון דהללו כתי'
אלל העשה חשיב כעין חנאי להמלוי, וכל שקורא שלא מחוץ
ס"מ כשר חשיב בפ"פ כנ"ל אף היום משום עת לפשות
התירו לקרות מכל הספרים כדאי' באורח (ס"י של"ד)
ולפ"ד דהיתר זה אינו רק לענין האיסור שאסור לומר
תורה שבכתב בפ"פ אבל לא לענין קיום מלוי לימוד תורה
שבכתב ולענין זה ל"ש היתר דעת לפשות דזה לא התירו
רק מחשש שכתב התורה אבל לא בשביל מלות ת"מ ואדרבא
כיון דתה"מ איט מקיים בזה מלוי ואדרבא איסורא קעביד
איכ' אינו לזורך מלות ת"מ כלל רק משום חשש שכתב
התורה ולענין זה מספיק היתר הלימוד לבד ולא למדש מלות
ת"מ שמה"מ איט מקיים דזה אינו לורך, ואף שכתבתי
לפיל דהקטע שח"מ מקיים המלוי משום מהב"ע הוא וכלן
כ"מ מחדו דלא ילא וא"כ לכא' אחר שהתירו חז"ל ללמוד
פקע העבירה י"ל דאפ"ג דהתירו מ"מ לא נפקע האיסור
לגמרי כיון שאינו אלא דמיו' דומה לפסחים (פ"ד.) דטומאה
דמיו' בלבוז פסח פסול מקרי וכ"כ להדי' בס' הסבור אבני
מר יו"ד (ס"י ספ"ו סק"ב) ע"י"ש ואף דבעלמח ששיטת
דכ"ס"ג ל"מ מהב"ע מ"מ בגיד דהוי כעין חנאי המלוי שלא
יהי' בו חסרון זה דכ"ס"ג כל כמה דלא פקע האיסור מכל
וכל עדין חשוב חסרון ולא מקיים המלוי:

אך נראה דמ"מ מקיימים מלות ת"מ בתורת תושבע"פ
דלפולם בכל תורה שבכתב חרהי' איחביוהי' בזה תורה
שבכתב ותורה שבפ"פ דכל תורה שבפ"פ הוא רק פי'
וביאר לפודה שבכתב וא"כ יש בכלל מאתים מנה וע'
הוס' שבת (קס"ו.) סוד"ה לא נתנו ושו"ע אורח (ס"י
של"ד ס"ב), והנה ברב ז"ל סוף פ"ב מה' ת"מ כ' דתורה
שבכתב מקיים מ"מ אף בשלומד ואינו מבין משא"כ בתורה
שבפ"פ ע"י"ש והביאר כנ"ל דכל ענין תורה שבפ"פ שהוא
ביאר לתורה שבכתב וכשאיט מבין אינו כלום משא"כ
תורה שבכתב פלס המלות מלוי ודומה לתוקע לשיר דילא,

(*) ובמשנה ר"פ הרואה שהתירו לשאול שלום בשם משום עת לפשות לה' הפרו תורתך וק' ג"כ כנ"ל למה לא
מיימי קרא זה על כל עדול"ת, וי"ל לפח"ש מהר"ל ז"ל בנתיב השלום טעם שהתירה תורה למחוק השם
הק' כדי לפשות שלום בין איש לאיש ולא מליט שהתירו איסור זה בשביל לורך אחר וכו' משום דשמו של הקב"ה שלו'
כדאי' בשבת (י'): וכשמוחק שם כדי לפשות שלו' הרי חוזר וכוונת שם בדב"ז עלמיו שהרי עושה שלום עכ"ד הנעשים דפח"ח:
ובזה יל"פ דרשה הג"ל עת לפשות לה' [היינו לפשות את השם הק' דהיינו פ"י שאילת שלו' בשם גורם שלום ומשיב
פ"י שפועה את השם] הפרו תורתך דמותר להפר סודה בשביל זה וא"כ אין ללמוד מזה לשאר עדול"ת:

חשוב כאלו למדו בעמנו עשרת הדברות משא"כ כאן רואין להחברך וא"כ ל"ש לומר שחשוב כאלו אמרו בעמנו אותן המלות דזה מחננו להמכוון שחברנו ולא שיאמרו אותן המלות והמכוון לדרך אחרים, אמנם מלינו גם כה"ג שזכ"ע והוא בברכות (נ"ד:) דאם אחר בריך רחמנא דיהבך לן ולא יתבך לפעמא יא המולה ידי ברכת הגומל ואף דשם ל"ש גבי המולה אותן המלות מתקן דהוא לריך להודות על עצמו ול"ל דכיון דהמכוון א"י שייך שזכ"ע וא"כ ה"ה בנ"ה וכיון דאחר ברכת כהנים בפ"פ בין כהנים בין בישראל הו"ל אולם בכל זמן כסין דעת ר"ח ז"ל בכלאים בל"ת

דאחר אפי' בלילה ובגשם דלאו זמן ל"ת משום הואיל ואשמי אשמי, בפ"ט דאחא בפ"ט (ס' מ"ט) דדבר שגור בפיו מותר לומר בפ"פ וב"כ שגור בפיו דמ"ו להחברך בכל יום מה"ת ואף היום בחי"ל שאין נ"כ בכל יום מלך המנהג כח"ש הרמ"א (ס' ק"ח) מ"מ שגור בפיו מחמת הש"ל שאמרו בכל יום בחפלה וכיון דאחר לגמרי בפ"פ ולא משום דמ"ו מחל"ל יולא בו יד"ח לימוד הורה שכתב אף שלא מחוץ ס"ת פ"כ בחרו בברכת כהנים אחר ברה"ט כדי לשטות על אחר גם תורה שכתב ע' תוס' ברכות (י"א:) בשם ירושלמי: L

סימן בא.

ליישוב המנהג לומר ק"ש בבוקר אצל אתה הוא — גם ליישב המנהג, שתוקעין בר"ה תשר"ת למלכיות, תש"ת לזכרונות, תר"ת לשופרות דסותרין אהדדי

ליישוב מנהג כל ישראל לומר ק"ש בבוקר אצל אתה הוא אפילו אם מתפלל תוך זמן ק"ש ולכאורה אין נכון לעשות כן כח"ש ב"י (ס' מ"ו) בשם הר"א דנכון יותר לומר ק"ש דאורייתא על סדר ברכות גם ליישב המנהג שחוקעין בר"ה תשר"ת למלכיות תש"ת לזכרונות תר"ת לשופרות דסותרין אהדדי ובמה דסימתי אפתי:

בתוס' ר"ה (ל"ג:) והר"א חתמו על המנהג שחוקעין על סדר ברכות תשר"ת למלכיות תש"ת לזכרונות תר"ת לשופרות דסותרין אהדדי דא"י הפ"י תרופה גמרי נח א"כ אינו יולא בחלכיות משום דמפסקי תרופה בין שברים לתקיעה כקו' הש"ס על ר' אבהו וכן אינו יולא בשופרות ואם הפ"י יולי יולי אינו יולא בחלכיות וזכרונות (י"א:*)

ונרע"ד לפתש"כ התרה"ד הוצא בחג"א (ס' רס"ו) לפנין זמן מנחה ומעריב דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד דמותר לעשות אפי' חרתי דסחרי וכ"כ ב"י (ס' רל"ה) בשם ר"ת וס"ו שם סק"א, ובשע"ח (ס' רל"ה) בק"ד) בשם ארי' ז"ל שפ"ש אפילו ביום א' חרתי דסחרי, ולכא"י ק' הא ברין פסחים (ק"ח) דהיכא דסחרי אהדדי לא ספדי לקולא וכ"כ הר"ן פ"ק דמגלה גבי פיירות המסופקת דא"א לפוסקין בשניהם דא"כ ודאי עבר אדרבנן: **אמנם** דלק"ת דהנה המג"א (ס' קנ"ט סק"ו) כ' דאם טעל דיו נסילה המסופקת אם מופיל מותר לברך שג"י אפי' דס' ברכות לקולא מ"מ כיון דיוולא בנטיילה זו מלך סר"ר להקל חשיב כודאי ומותר לברך עליו, וכ"כ הפמ"ג (ס' ק"ס) וסמ"ס לזה כ"ק חרן זל"ה באבני נור יו"ד (ס' שס"ח סק"ד) וע' נודע בשעריים (ס' ס') ובפני' אפי' מלאתי בתוס' מנחות (ס"ו) כדברי המג"א מתקן שכתבו דמותר לספור כהש"מ ולברך משום דספירה בוס' דרבנן עיי"ש ואפי' דלפנין ברכה ס' ברכות להקל משום ס' לא תשא ול"ל דכיון דיוולא אז ידי ספירה משום סר"ר לקולא חשיב כודאי מל' ומותר לברך ג"כ, עוד רא' לזה מהא דאסרי' בש"ס ר"פ תפלת השחר לפנין פלוגמא דמ"ק ור"י בזמן מנחה דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד והיינו מלך סר"ר לקולא דמפלה דרבנן:

אבר' ק' הא כל התפלה י"ח ברכות הן, וא"ך מותר לו לברך חס', ופ"כ דכיון דסר"ר לקולא חקיים חט' כודאי ומותר לברך, ולפי' א"ש הא דמותר לעשות אפילו חרתי דסחרי ביום א' כגון להחפלה מנחה אחר פלג המנחה ומעריב קודם לה"כ דבשלמא אם ה' ענין סר"ר לקולא רק ס' דהיינו שטולין שהוא באופן המופיל וא"כ אם מתפלל מנחה אחר פלג המנחה ל"ל דעדיין יחמא היא וא"כ אם יתפלל ערבית אז הוי שפיר חרתי דסחרי, אבל כיון דאסרי' דסר"ר לקולא חשיב קיום מל' כודאי הנה דכל שאללו ספק אף דקמי' שמיא גלי' שא"ט מל' מ"מ הוי חט' גמורה כעין דברי הר"ן ספ"ק דקדושין גבי ס' פרלה עיי"ש א"כ ל"ת חרתי דסחרי דשניהם ס' מל' הם ומספק יולא יד"ח שניהם, וזה מתקן כ' בש"ס ש"א פרק (י"י) לפנין שר' התוס' דלא גמרי' מסופק רק דבר שאפשר להיות ומש"ה אין מסהרין שניהם דמ"מ אפשר לטמאות שניהם מ"מ דזה אפשר להיות עיי"ש ולא דמי להא דרין פסחים (ק"ח) דשם אם נפטרנו מהס"ב בכל ד' סבוס מלך סר"ר לקולא אא"ל שקיים מל' היס"ב דסריס לא היס"ב כלל ונודאי לא קיים מל' דרבנן משא"כ כאן שפ"ש מל' מספק חשיב קיום מל' כודאי מלך סר"ר להקל וכדברי המג"א הנ"ל וסו' מנחות (ס"ו):

ועתה נבא לברך כיון דקמ"ל א' מר"ת וב' מר"ס א"כ ל"ש לומר דאם נפטרנו מתש"ת חר"ת מסר"ר להקל גם מתשר"ת נפטרנו משע"ס זה דסר"ר להקל וא"כ ביטל כודאי מל' דרבנן ו"א דהא עכ"פ לריך להקוס פ"א תשר"ת תש"ת

(*) במלכיות וזכרונות ושופרות (כצ"ל).